

YÖN

HAFTALIK GAZETE

SEÇİMLERDEN
SONRA

TÜSTAV

TÜRKİYE
İŞÇİ
PARTİSİ

BAKIŞ

TIP'E DAİR..

TIP, güç şartlar altında şerefli bir görev yapıyor. Gittikçe artan, ağır ve haksız saldırılarla karşı karşıya. Bu bakımdan, toplum hayatında köklü değişiklikler isteyen ilerici güçlerin önemli bir kısmının ümidini teşkil eden TIP hakkında soğukkanlılıkla düşünmek kolay değil. Fakat inanıyoruz ki, üzerine titrenen bir varlığı korumak için, her türlü tartışmayı reddetmek ve objektif olarak «TIP ne yaparsa doğrudur» anlamına gelen bir tutumu benimsemek, sosyalistçe bir davranış sayılamaz. Sosyalist düşünce ve sosyalist eylem, iyi niyetle, dostça yapılacak tartışmalarla zenginleşecek ve güçlenecektir. Bu düşünce ile YÖN, konu ile ilgilenen herkesin katılımını arzuladığı geniş bir tartışmayı başlatma ümidindedir. Aşağıdaki satırlar, kesin hükümlerin değil, daha çok faydalı olacağına inandığımız böyle bir tartışmayı açma hevesinin akla getirdiği sorunların ve tereddütlerin ifadesidir.

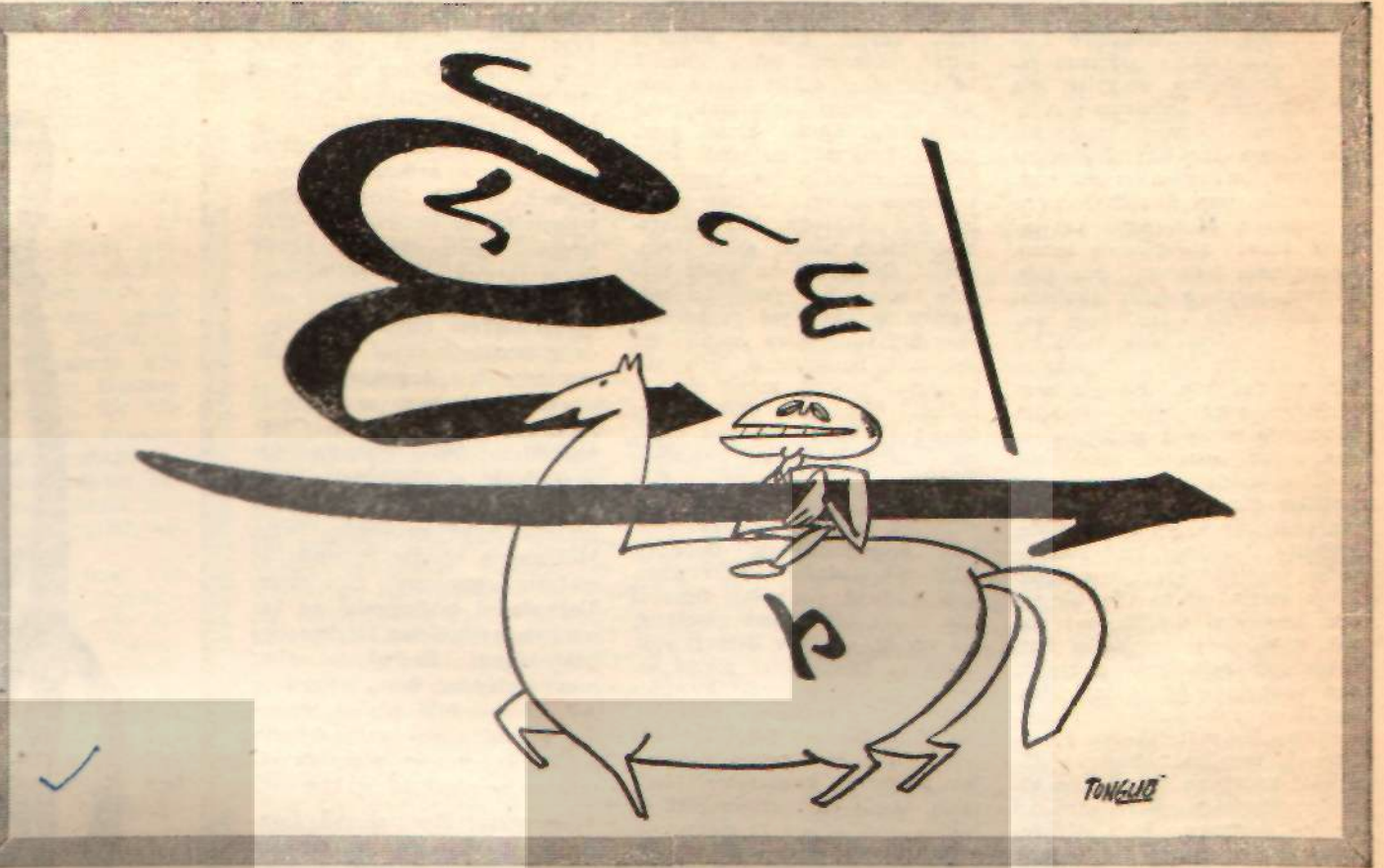
Bir noktada, sanırız ki tereddüde yer yoktur: TIP, Anayasaya titizlikle bağlı kalarak, parlamenter sistem içinde faaliyet gösterme durumundadır. Mesele, bu imkândan en iyi şekilde yararlanma ve mücadeleyi hayale kapılmadan, doğru yönde yürütme noktasında toplanmaktadır.

Yavaş yavaş anlaşılacaktır ki, sosyalist mücadele, çok çalışma, sabır, ciddiyet ve doğru teşhis isteyen uzun vâdeli bir çabadır. Bu sebeple, «1969'da başa geçmek», ya da «sosyalizmi gerçekleştirme yolunda yeni bir çığır açmak» iddiaları, gerçeklere pek uygun düşmemektedir. Hâkim sınıfların kütleler üzerinde kurdukları «demirperde» nin kırılması, toplumsal yapıyı ve bu yapıdan gelen mukavemetleri iyi tanımayı, burjuvazinin çeşitli tabakaları arasındaki çelişmeleri iyi değerlendirmeyi, sabırlı ve bilgili çalışmayı gerektirmektedir.

Bu noktada hayli hazırlıksız yola çıktığı kabul edilmelidir. TIP programındaki toplumsal yapının tahlili ile ilgili uzun açıklamalar, elli yıl önce yazılmış Batı kitaplarından yapılmış çok genel plânda kalan bir «çeviri» den ibarettir. Ne var ki, bunun kabahati TIP'te değil, Türkiye'de sosyalist düşüncenin kısırlığına aranmalıdır. Sosyalist düşünce de, kapitalist düşünce gibi, bir Batı aktarmacılığından öteye pek gidebilmiş değildir. Sosyalist düşüncenin, Türk toplum yapısını evrimi içinde aydınlatacak verimli bir metod olarak kullanılması, hâlâ el sürülmemiş bir konudur.

Türkiye'de sosyalizmin bu büyük zaafının sorumluluğunu hepimiz taşımaktayız. Yalnız «işçi sınıfı öncülüğü» konusundaki kısırlar tartışmalara ve hatalı politikalara yol açan davranışlar, bu genel plândaki zaafın değil, sosyalist teorinin çoktan açıkığa kavuşturduğu sorunları yanlış değerlendirmenin sonucudur.

Öncü, işçi sınıfı değil, işçi sınıfının öncüsü olan partidir. İşçi ve köylü olmak, partinin yönetiminde en ufak bir imtiyaz sağlamaya yol açamaz. Partide ilerlemeyi mümkün kılacak tek ölçü, üyenin sosyalistliğidir. Sosyalist ol-

mak için, işçi ve köylü olmak zorunluluğu yoktur. Ne var ki, bu konuda, burjuva menşeli sosyalisti küçümseme duygusu ile birlikte giden Saint-Germain kahvelerinde görülen biçimde bir soyut işçi hayranlığı, bir ırgat efsanesi hatalı davranışların kaynağını teşkil etmiştir. «En iyi sosyalistler Meclise» yerine, oy getirici değeri de bulunmadığı anlaşılan «Eli nasırlılar Meclise» sloganı, bu hatalı değerlendirilmenin sonucudur.

Parti organlarına seçileceklerin yarısının işçilerden gelmesi zorunluluğu, aslında çoğunluğu sosyalizmden habersiz, oportünist ve bürokrat küçük burjuvalar olan sendika yöneticilerine, değerli unsurların feda edilmesi pahasına, haksız imtiyazlar tanınmasına yol açmıştır. İşin garibi, işçiden kopuk ve işçi oyu üzerinde etkisiz sendika yöneticilerine bu imtiyazlar verilirken, TIP'in dayandığı en sağlam güç olan gençlik, bir sınıf teşkil etmiyor gerekçesiyle küçümsemiştir. CHP'nin Kurultaydan sonra en yüksek organı olan Parti Meclisinde, gençlik kollarının iki temsilcisi yer almaktadır. TIP ise, gençlik kollarından gelen talebe rağmen, gençliğin parti organlarında temsilini reddetmiştir. Bir yandan bütün gücünüzü köklü değişikliklerden yana «zinde kuvvetler» den alacaksınız, öte yandan bu gücü küçümseyeceksiniz. Ortada bir tersliğin bulunduğu muhakkaktır.

TIP'in parlamentoda yeterli kadar güçlü bir kadro ile temsil edilemeyeşinde de, yanlış bir sınıf öncülüğü anlayışının payı olsa gerektir. Bu anlayış, TIP'in Parlamentoda ümit edilen başarıyı göstermesini engellemiştir. Gerçi Parlamento faaliyetlerinin büyük kısmı, seçim kanunu çıkması dolayısıyla boşa gitmiştir. Ama bütçe sırasında da TIP, ayrıca ciddi bir çalışmayı gerektirecek olan somut meselelere inememiş, programında yer alan çok genel plândaki prensipleri tekrarlamakla yetinmiştir. Seçim öncesi Meclise verilen kanun teklifleri ise, üzümlük söyliyelim,

ciddi bir çalışmanın değil, çalışıyor görünme hevesinin sonucudur. Bunlar arasında bir işsizlik sigortası kanun teklifi vardır ki; eğer önceden okumuş olsalardı, TIP yöneticileri, onu Meclise sevk etmekten herhalde vazgeçerlerdi.

Bütün bu sebeplerle TIP, işçi-işçi olmıyan gibi sun'i ayrımları bırakarak, parti kademelerinde ve Parlamentoda en güçlü unsurları ile temsil edilmeye önem vermelidir. Ayrıca parti örgütüne hâkim olma endişesiyle delege sayısının son derece dar tutulması ve Merkez Yürütme Kurulu üyelerinin liste başlarına kendilerini tayin etmesi gibi, dar bir yönetici kadrosu dışında kalanlara güvensizlik ifade eden «kapalı tutum» a son verilmelidir.

Teorik plânda kesin ve gerçekçi görüşlerden yoksun olarak yola çıkışın başka bir sonucu, başlangıçta çok sert formüllerle ortaya atılan görüşlerin, özellikle Parlamenteoya girildikten sonra, hızla yumuşama eğilimi göstermesi olmuştur. Bütçede karma ekonominin geçici niteliğini savunan TIP, Radyoda karma ekonomiyi daimi bir sistem olarak tanıyormuş intibasını veren konuşmalar yapmıştır. Emperyalizmin Enosis politikasının hatalı bir değerlendirilmesiyle ilk önce, «Rumlar» kurtuluş savaşını vermekteler. Bizim ise Kıbrıs dâvamız yoktur» biçiminde ele alınan ve sonradan antiemperyalist ciddi ve gerçekçi bir temele oturtulan Kıbrıs tezi, Meclis müzakerelerinde Çağlayangil'in teşekkürlerini kazanacak ölçüde, tutarsız ve tanınmaz bir hâle getirilmiştir. TIP'in bütün davranışlarında, bu tâvizkâr gidişin dikkat çekici belirtileri görülmektedir. Bu tâvizci eğilime, şimdilik sâdece işaret etmekle yetiniyoruz. Fakat bütün bunların hepsinden çok daha hayati olduğuna inandığımız bir vuzuhsuzluk üzerinde durmayı zorunlu saymaktayız: Türkiye'nin 1 numaralı meselesinin, bugünkü bağımlı durum-

dan kurtulmak olduğu noktasında, sanırız, bütün sosyalistler birleşmişlerdir. Bu görüşün gerektirdiği antiemperyalist milliyetçi mücadele, henüz sosyalizme hazır olmıyan, fakat sağlam Atatürkçü geleneği ile, antiemperyalist mücadeleye açık olan önemli çevrelerde destek bulmaktadır. Milliyetçi mücadele, bu çevrelerin bilinçlendirilmesi ve kazanılması ile ancak gerçek bir ağırlığa kavuşacaktır. Ne var ki TIP, bir yandan antiemperyalist mücadeleyi 1 numaralı mesele sayarken, öte yandan klâsik bir proleter-burjuva mücadelesinin sloganlarını ön plâna çıkararak güçleri dağıtmakta ve zayıflatmaktadır. Başka bir deyişle, TIP, aynı anda iki meydan muharebesi vermekte, üstelik ikinci muharebe yüzünden, ilk muharebeye hazır güçlerin azalmasına ve amaçların dağılmasına yol açmaktadır. Çok güçlü ve bilinçli kütlelerin bulunduğu ülkelerde iki mücadelenin birlikte yürütülmesi mümkündür. Türkiye'de durum böyle olmadığına göre, emperyalizme ve işbirlikçilerine karşı milletçe mücadeleye kesin öncelik tanımak ve onu proleter-burjuva mücadelesinden dik-katle ayırmak, kanımızca, hayati bir meseledir. Bu konuda teorik vuzuhsuzluk, zararlı olmaktadır.

1969 seçimlerine daha üç yıl vardır. Bu zamanı iyi değerlendirmek ve doğru teşhislere varmak zorundayız. Onun içindir ki, görüşlerimizi, bu konuda olumlu bir tartışmaya yol açmak üzere iyi niyetle, fakat açıkça yazmaya çalıştık. Çok muhtemeldir ki, bir sürü konuda haksız ve insafsız davrandık, yanlış değerlendirmeler yaptık ve önemli meseleleri unuttuk. Yanlış değerlendirmelerin ve noksanların, TIP yetkililerinin ve konu ile ilgilenen bütün aydınlarımızın açıklamalarıyla düzeleceğine ve vuzuha kazanacağına inanmaktayız. YÖN, bu konudaki bütün iyi niyetli görüşleri yayınlamaya hazırdır.

Doğan Avcioğlu

PARTİLER ARASI MÜTAREKE

Şimdi söz, yerli- yabancı iş çevrelerinin

Adalet Partisi Genel Başkanı ve Başbakan Demirel, tecrübeli çevrelerden gelen tekliflere uyararak, seçim kanunu tasarısını geri aldı ve böylece yaz ayları için bir mütareke imzalanmış oldu. AP, seçim kanunu tasarısını geri almaya karşılık, Af Kanunu tasarısını ön sıraya koyma Şişli'nde bir pazarlıkta dahi ısrarlı davranmadı. Af Kanunu, yaz tatiline kadar görüşülecek kanun tasarılarının sonuna yer aldı. Böylece seçim sonrası günlerinde dahi gergin kalan siyasal tartışımın düşürülmüş oldu. Daha bir ik gün önce İnönü, «devrimler için akıtılan kan» dan, «iç harp tehlikesi» neden ve «İktidarın Nurculuğa dayanan politikası» n-dan seçim sonrası günlerinde şimdiye kadar görülmemiş bir sertlikle söz ediyordu. Demirel ise, telaşlı ve sinirli bir sertlikle, kurtuluş ihtilâlinin kurt liderine cevap yetiştirmeye çalışıyordu. Böyle gergin bir havada, bir seçim kanununun şimdilik geri alınarak, iç ve dış iş çevrelerini fena halde endişelendiren gerginliğe son vermek, AP bakımından, hiç şüphesiz, akıllıca bir davranıştır. Bu mütarekeden yararlanarak, Demirel, Menderes dönemini hatırlatan temel atma törenleri düzenleyecek ve parti içi ve dış durumunu hızla düzletecektir. Mütareke ve temel atmalar yolu ile yükselen prestij sayesinde, Başbakan, Bilgiç'in ve öteki gayri memnun grupların muhalefetini etkisiz kılacak ve kabine değişikliğine giderse de, herhalde bunu gönlünce yapacaktır.

Kumandanlar kademesinde de, AP Genel Başkanı, daima ekonomik rakamları alt alta sıralayarak, yatırımlardan söz ederek ve İnönü'nün bu işlerden anlamadığını nazikâne belirterek prestij sağlamayı önemleştirir. Çankaya'daki kumandanlık plân

toplantısında da Demirel, «ekonomiden anlamayan statik zihniyetli devlet adamı İnönü'ye karşı, «ekonomi bilen, dinamik ve yatırımcı» devlet adamı İmajın ön plâna çıkararak puan toplamıştır. Kabul etmek gerekir ki, Demirel bu yolda hayli başarılı olmuştur ve yatırımcı mühendis hüviyeti ile bazı çevreleri büyülemektedir. Yaz mütarekesi, şaşaalı temel atma törenleriyle, Demirel'in bu yolda mesafe kazanarak, iktidarını sağlamlaştırmasına yol açacaktır. «Kendini yatırımlara vermiş» bir Demirel'i, muhalefetin, hele yaz aylarında tenkid kolay olmayacaktır. Şimdiden CHP, organı Uhus, «Keban'ı Demirel değil, biz gerçekleştirdik», «Konya fabrikasına AP karşı çıktı» diye savunmaya girmiştir. AP ise, «CHP'ye rağmen Keban'ı yaptık» propagandasıyla Doğunun fethi çabasındadır. Eğer irtica uslu durursa, yaz ayları Demirel için şanslı bir dönem olacaktır. Ne var ki, alevilere hakaret yağdırın ve İstanbul'daki görevi sırasında Cumhuriyet Bayramı törenlerine katılmayı reddeden bir zâtim Diyanet İşleri Başkanlığı yaptığı bir ortamda, irtica her an başını kaldıracaktır. Muğla'da, asayiş kuvvetlerinin gözü önünde, ırza geçme ve cinayet olayları ile alevlenen sunni - alevî çatışması, bunu ilk belirtilerinden biridir.

Yakın olayların da gösterdiği üzere, din ve mezhep tartışmaları, Demirel için çok avantajlı olan mevcut şartların bir siyasî buhran içinde kaybolmasına yol açabilecektir. Muğladaki kökü mezhep ayrılıklarına dayanan olaylar üzerine, CHP, Grup Başkan Vekili Prof. Nihat Erim, Başbakan Demirel'i ziyaret etmiştir. Başbakana CHP'nin bu konudaki düşüncelerini duyuran

ve Hükümetten «kamu oyunu rahatlatıcı bir açıklama» isteyen Prof. Erim'in, iki gün sonra, hem bu teşebbüsünü ve hem de Başbakan Demirel'in AP Grubunda yaptığı konuşma hakkındaki düşüncelerini kamu oyuna açıklamayı da açıkça göstermektedir ki, CHP, din ve mezhep tartışmalarının önümüzdeki günlerdeki gelişmelerine büyük önem vermekte ve bu konuda «ellerinin temiz» olduğunu şimdiden herkese duyurmaya çalışmaktadır. Prof. Erim, demecinde şöyle demektedir:

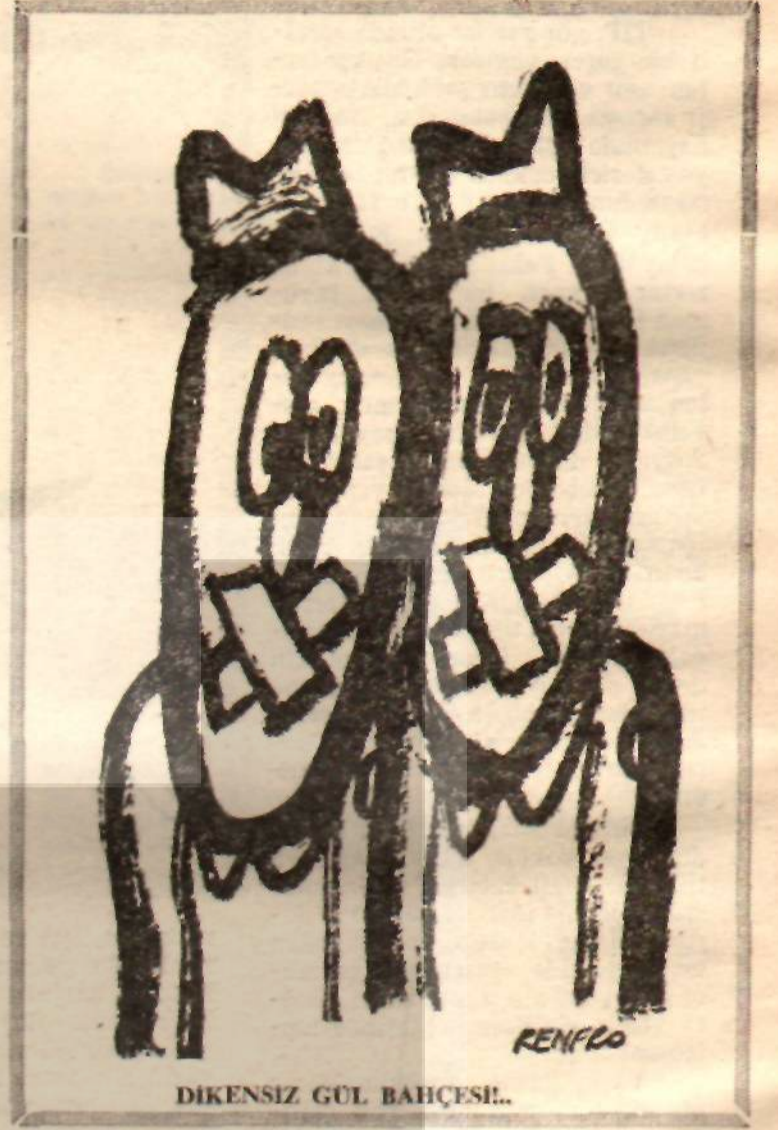
«İki gün önce sayın Demirel'i ziyaret ederek, kendisine CHP'nin düşüncelerini söyledim. Biz gazetelerde okuduklarımızı ve gezilerden getirilen intibaları değerlendirmeye girilmeden önce, Hükümetin olaylar üzerinde açıklama yapmasını rica ettim. Tedbirlerin bildirilmesini ve kamu oyunu rahatlatıcı bir demecini beklediğimizi Başbakana anlatmaya çalıştım. Sayın Demirel'in AP Grubundaki sözleri, aranılan açıklığı ve vatandaşların hakkı olan huzuru getirecek nitelikten ne yazık ki uzaktır.»

Gerçekten Demirel, AP Grubunda, ünlü devekusu misâlini andırır biçimde, ortada mevcut bir olayın unsurları üzerinde hiç durmadan «Olayın mezhep kavgağı ile hiç bir ilgisi yoktur, basit bir arazi ihtilâfidir» görüşünü savunmuş, kim oldukları belirsiz «İstismarcılar» suçlamak yolunu tutmuştur.

Hele, Sivash 129 vatandaşın olaylar üzerine kendisine çektiği telgrafa verdiği cevapta Demirel, vatandaşlık bilgisinin «vatandaşlık» bölümünü tekrarlayarak «Türkiyede bütün vatandaşlar, kanunlar nezdinde eşittir ve teftiksiz muamele görür. Türk Devleti vatandaşlarının her türlü haklarını koruyacak güçtedir» demiş. CHP'nin de kendisinden talep ettiği tedbirlerini açıklama yoluna gitmemiştir. Ortada olan olayları yok saymak, bilerek başka sebeplere bağlamış gibi göstermek ve listelik bu fırsattan yararlanarak kime hitap ettiği belli olmadığı halde sert ithamlar savurmak siyasî havayı, yerli-yabancı iş çevrelerinin arzuladıkları kıvımdan çıkarabilecek niteliktedir.

Özellikle İçişleri Bakanı Dr. Sükan'ın da bu hedefi belirsiz suçlamalara katılarak «istismarcılar» a çullanması, kendisinin siyasî çevrelerde son olaylarla yarattığı hassasiyet de hesaba katılacak olursa, sert mukabeleleri davet edici bir davranış sayılmalıdır. MP, önerge geri alına mütarekesine rağmen, bir önerge ile «baş sorumlular» Başbakan ve İçişleri Bakanı hakkındaki gensoru açılmasını istemiştir. Mesele, siyasî sükûnet için ciddi bir tehdittir ve AP Genel Başkanı, tasarladığı yolda ilerleyebilmesi için bu düğümü tatluya bağlamak durumundadır.

Başbakan Demirel, herhalde yatırımcı İmajını güçlemeden kaçınacaktır. Esasen yabancı sermaye de, yerli özel teşebbüs gibi, aylardır Demirel'in özlenen yatırım ortamını yaratmasını beklemekteydi. Milliyetçiler, dikkatli olmalıdırlar. Demirel ekibi, TPAO İdare Meclisindeki mukavemet yuvalarını tasfiye ettikten sonra, İpraş Müdürünü ve Hukuk Müşavirini de işten uzaklaştırmıştır. Böylece yabancı petrol şirketleri günden güne durumlarını güçlendirmekte ve maden tekelini harekete geçmeye hazırlanmaktadır.

DİKENSİZ GÜL BAHÇESİ..

Bir seçim zaferinden sonra, Seçim Kanununu şimdilik geri çekmek gibi bir siyasî taviz sayısında, hiç değilse yaz ayları için, yerli - yabancı iş çevrelerinin özledikleri bir ortam yaratılmıştır.

Maden yağması!

100 bin tonluk görünür krom sahası, Sanayi Bakanlığının himmeti ile bir özel firmaya devredilmek üzere. Bunun bir kaç misli kadar da muhtemel rezervi bulunacağı düşünülürse, peşkeş çekilen, asgari 5 milyon dolarlık bir kârdır.

Maden konusundaki bu «özel teşebbüscülük», Danıştay D. D. Genel Kurulunun bir kararı ile kanunların ayaklar altına alınması pahasına gerçekleştirilmektedir.

Bursanın Orhaneli ilçesinde bulunan Balat Danışmanı, di krom sahası üzerinde Rasih ve İhsan Maden Limited Şirketi arama ruhsatnamesi istemiş ve her nasılsa bu şirkete talep ettiği ruhsat verilmiştir. Ancak işletme safhasına geçişte, Sanayi Bakanlığının farkına varmış ki, arama ruhsatı verdiği saha, esasen mekşuf (keşfedilmiş) bulunmaktadır ve 7.8.1931'de 175 sıra ve 367 dosya numaraları ile «mekşuf» saha olarak kayıtlıdır. Maden Kanununa göre, bu durumdaki alanlar için ruhsatname verilemeyeceği için her nasılsa verilen ruhsatın iptali yoluna gidilmiştir. Mesele, bunun üzerine Danıştay'a intikal etmiş ve çeşitli safhalardan geçen dava sonunda Sanayi Bakanlığının lehinde karara bağlanmıştır. Danıştay D. D. Genel Kurulunun 1.12.1961 gün ve K. 961/533 sayılı kararı, bahis konusu alanın «mekşuf» olduğunu hiç bir tereddüde meydan bırakmayacak şekilde belirtmiş ve bahis konusu şirkete ruhsatname verilmesi kapısını kapatmıştır. Fakat hangi sebeplerle olduğu bilinmez, bir süre sonra Sanayi Bakanlığı, lehindeki

Dr. Faruk Sükan Allergic!..

TİP VE SEÇİM SONUÇLARI

(TİP'in 1965 Milletvekilleri Seçimi ile son Kısmi Senato Seçimlerinde aldığı oyları mukayeseli olarak yayınlıyoruz)

İLLER	Milletvekil Seçimi	Senato Seçimi	Fark
ADANA	7.962	6.433	-1493
AFYON	2.795	2.216	-579
ANKARA	20.264	17.095	-3169
BİNGÖL	820	2.182	+1362
BURSA	6.019	5.803	-216
DENİZLİ	2.891	2.039	-852
DIYARBAKIR	8.867	11.549	+2682
ELAZIĞ	2.062	3.288	+1226
ESKİŞEHİR	3.786	2.777	-989
GİRESUN	2.393	1.872	-521
İSTANBUL	49.422	32.155	-17267
KAYSERİ	3.700	4.161	+461
KOCAELİ	3.495	2.195	-1300
MARAS	2.284	5.206	+2922
MUĞLA	3.021	2.058	-963
NİĞDE	2.539	2.263	-276
SAKARYA	2.777	2.006	-771
TEKİRDAĞ	2.639	2.857	+218
TRABZON	1.939	1.792	-147
TUNCELİ	2.387	1.394	-993
URFA	3.771	4.178	+407
UŞAK	—	856	+856
TOPLAM	135.537	116.375	-19.162

Partilerin aldıkları oy sayıları ve yüzdeleri

(Seçmen sayısı: 5.466.284, oyunu kullanan: 3.072.393, İştirak oranı: Yüzde 56,20, Geçerli oy sayısı: 2.967.331)

AP'nin oy sayısı	: 1.688.316	Yüzde : 56,90
CHP'nin oy sayısı	: 877.066	Yüzde : 29,56
CKMP'nin oy sayısı	: 57.367	Yüzde : 1,93
MP'nin oy sayısı	: 137.115	Yüzde : 5,29
TİP'nin oy sayısı	: 116.375	Yüzde : 3,92
YTP'nin oy sayısı	: 70.043	Yüzde : 2,36
Bağımsızlar	: 980	Yüzde : 0,04

Marksist kalkınma görüşü:

Burjuva kalkınma teorilerinin eleştirilmesi I.

İkinci Dünya Harbinden beri, az gelişmiş ülkelerin kalkınma sorunu, kapitalizmden yana iktisatçıların da gündemindedir. Yalnız bu iktisatçılar, genellikle emperyalizm gerçeğini gizlemeye, dış yardımları insancıl amaçlı göstermeye ve az gelişmiş ülkelere kapitalist kalkınma modelini «satmaya» önem vermektedirler. Ne var ki, kapitalist ideolojinin bu ürünleri üniversitelerimizde bilimsel gerçekler diye okutulmaktadır! Halbuki hiç değilse karşı tezlerin de okutulması gerekirdi.. Ciddi Batı üniversiteleri bu yola gitmekte, üniversite dergilerinde kapitalist kalkınma görüşlerine de yer vermektedirler. Nitekim Manchester'de yayınlanan «The Journal of development Studies» dergisinden aldığımız aşağıdaki yazı, kapitalist kalkınma teorilerini eleştirmektedir ve bir Rus Marksisti tarafından yazılmıştır. «The Journal of development Studies» yazı ve yazar hakkında şu bilgiyi vermektedir: «Son yıllarda gelişme hâlindeki ülkelerin sorunları konusunda, Sovyetler Birliğinde ciddi çalışmalar yapılmıştır. Bu sorunların, propaganda basitleştirmeleri sömürgecilik suçlamaları biçiminde ele alındığı artık doğru değildir. Elbette propagandacılar mevcuttur, ama bunun yanı sıra değerli akademik çalışmalar da yapılmaktadır. Batı teorileri ve incelemeleri okunmakta, tahlil edilmektedir. Sovyet bilginleri, çeşitli pratik sorunlarda farklı görüşler dile getirmekte ve bu tartışmalar yayınlanmaktadır. (Partinin çizdiği bir hat) yoktur. Son yıllarda dikkati çeken bilginlerden biri, aşağıda bir bölümünü okuyacağınız kitabın yazarıdır. Amacımız, ön plandaki bir Sovyet yazarı tarafından Batı teorilerinin nasıl görüldüğü ve anlatıldığı hakkında okuyucuya bir fikir vermektir.

Bahis konusu kitabın adı, (Emperyalizm ideolojileri ve az gelişmiş ülkelerin sorunları) dır ve yazarı N.P. Shmelev'dir. Aşağıda okuyacağınız parça, (Zaman unsuru ve burjuva ekonomisinde az gelişmişliğin ele alınış metodolojisi) adlı ilk bölümden çevrilmiştir. Bu bölüm, gelişmiş ülkelere nazaran az gelişmiş ülkelerin durumunu mukayese ile başlamaktadır. Son elli yıl zarfında, Az gelişmiş Dünyaya karşı Batının tutumunda önemli değişiklikler olduğunu ve Batılı iktisatçıların ekonomik kalkınma sorunu ile şimdi çok ilgilendiklerini belirttikten sonra, yazar, Rus ve Batı Birleşmiş Milletler de dahil - kaynaklarından istatistikler vermektedir. İstatistikler, iki grup ülke arasında, sanayi üretimi ve adam başına milli gelir bakımından uçurumun çok büyük olduğunu göstermeye yönelmiştir. Bölüm başlığındaki (zaman unsuru), mevcut, yahut makul olarak ümit edilebilecek kalkınma hızları ile az gelişmiş ülkelerin sanayi üretimi hacmi ve adam başına milli gelir bakımından gelişmiş ülkeler standartlarına erişebilmeleri için çok uzun süreye ihtiyaç olduğunu belirtmek için konmuştur. Yazar, her iki grup ülkenin geçmişteki kalkınma hızlarını inceleyerek, uçurumun arttığını ileri sürmekte ve gelecekteki kalkınma hızlarıyla ilgili farklı varsayımlara göre, aradaki mesafenin kapanması için geçecek zamanı, bunun çok takribi olduğunu belirterek, hesaplamaktadır. Shmelev, tezini açıklamaya şöyle devam etmektedir:

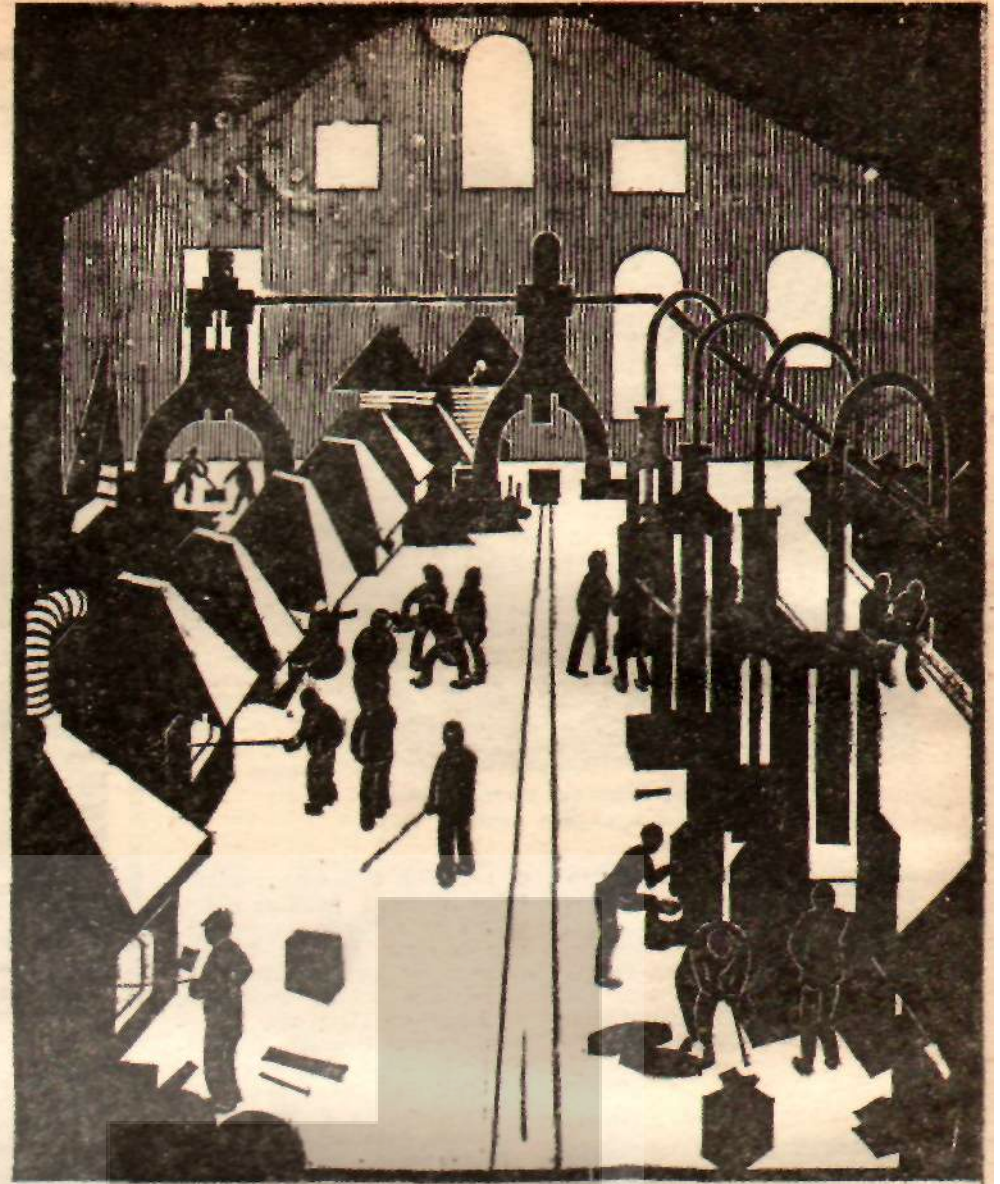
UÇURUM GENİŞLİYOR

İkinci Dünya Harbi sonrası dönemine ait istatistikler, az gelişmiş ülkelerin sanayi alanındaki şimdiki kalkınma hızlarının, aradaki mesafeyi kapatmak için son derece yetersiz olduğunu göstermektedir. Adam

başına üretim, sanayileşmiş ülkelerde nispete ve mutlak olarak, hâlâ çok daha hızlı artmaktadır. Birleşmiş Milletler hesap ve tahminlerine göre, 1950-65 döneminde iki grup kapitalist ülkede gayri safi milli hasılanın gelişmesi şöyledir:

TABLO: 1 ADAM BAŞINA GAYRI SAFİ MİLLİ HASILA

YILLAR	Sanayileşmiş ülkeler		Az gelişmiş ülkeler	
	1957 doları ile	1950'nin yüzdesi	1957 doları ile	1950'nin yüzdesi
1950	1113,5	100,0	107,0	100,0
1957	1348,4	120,8	124,6	116,4
1965 (Tahmin)	1713,8	153,9	149,2	139,4

1950 yılında gelişmiş ülkeler grubu bütününde adam başına gayri safi milli hasıla, az gelişmiş ülkeler grubunun 10,4 katıydı (1113/107). 1957'de fark 10,8 olmuştur. 1965 yılında farkın 11,5 kata yükselmesi beklenmektedir. Örneğin ABD'de adam başına gelir, 1940 yılında toplam olarak Güney Amerika ülkeleri adam başına gelirinin 6 katıydı. 1957 yılında ise 8 kata çıkmıştır.

Harp sonrası dönemde, az gelişmiş ülkeler sanayi üretimi büyüme hızının, sanayileşmiş kapitalist ülkelerinkine oranı azami 1,5/1 olmuştur. Bu ön alış, esas itibarıyla, Hindistan, Brezilya, Meksika gibi bazı devletlerin nisbeten hızlı büyümeleri ile gerçekleştirilmiştir. Az gelişmiş ülkelerin çoğu ise, çok daha yavaş gelişmişlerdir. Özel şartlar dolayısıyla, Endonezya ve Birmanya gibi devletler, harp öncesi üretim seviyesine ulaşmış değillerdir. Harp yıllarında, ham madde kıtlığı ve ihracat mallarına artan talep dolayısıyla çok olağanüstü şartlar sayesinde yüksek kalkınma hızı sağlayan Güney Amerika ülkelerinde harpten sonra kalkınma durmuştur: 1945-55 döneminde Şili'de adam başına gelir yerinde saymış ve 1956-57'de yüzde 8 oranında düşmüştür. 1956 ve 1958'de Şili sanayi üretiminde düşüş yüzde 12'yi bulmaktadır. Arjantin sanayi üretimi, 1956-59 döneminde yüzde 6 azalmıştır. Harpten sonra, ihtilale kadar, Küba'da sanayi üretimi aynı seviyede kalmıştır. Tablo: II'de Birleşmiş Milletlerin verdiği rakamlar, kapitalist dünyada 1948-58 döneminde sanayi üretiminde vuku bulan değişikliklerin genel manzarasını ortaya koymaktadır.

ASIL MESAFE MUTLAK MESAFİYİ KAPAMAK

Birleşmiş Milletler rakamlarına göre, 1948-58 döneminde, dünya kapitalist sanayi üretiminde az gelişmiş ülkelerin payı, yüzde 9,1 den 10,4'e geçmiştir. Başka hesaplama metodları ile bu pay 1958'de yüzde 12,7, 1960'ta ise yüzde 13,1 olarak bulunmaktadır. Fakat az gelişmiş ülkeler ile sanayileşmiş ülkeler arasında, sanayi üretimi hacminde rakamlarla uçurum hızla genişlemektedir. Zira sanayi üretiminde 1,5/1 gibi önemsiz bir oranda hızlı gelişme, mesafeyi mutlak rakamlarla kapatmak hususunda çok yetersizdir. Az gelişmiş ülkelerdeki her yüzde 1 büyüme, mutlak terimlerle, ileri kapitalist ülkelerdeki yüzde 1 büyümeden kat kat azdır. (YÖN'ün notu: Farzedelim ki, ileri kapitalist ülkenin (A) sanayi üretimi 1000, az gelişmiş ülkeninki (B) ise, 100'dür. A'da yüzde 1 artış, mutlak rakamlarla 10 birim artış demektir. B'de yüzde 1 artış ise mutlak rakam-

larla A'daki yüzde 1 artışın onda biridir.)

Aradaki mesafeyi yalnız nisbi olarak değil, mutlak olarak da kapatmak için az gelişmiş ülkelerin kalkınma hızı ne olmalıdır? Bu konuda Sovyet iktisatçıları V. Rymalov ile V. Tyagunenko ilgi çekici hesaplar yapmışlardır. Bu iktisatçılar, «1950-60 döneminin ortalarında sanayileşmiş ülkelerle az gelişmiş ülkeler arasındaki sanayi üretimi oranınının 9/1 olduğunu» belirterek şöyle demektedirler: «Az gelişmiş ülkelerin sanayi kalkınma hızları, sanayileşmiş ülkeler kalkınma hızlarından 9 kat yüksek olmalıdır. Ancak bu du-

Hesaplar göstermektedir da devamlı yüzde 15 civarında ve gelişmiş ve az gelişmiş ü yüzde 2,2 ve yüzde 1,2 olarak Dünya, gelişmiş ülkelerin, yesine 30 yılda ulaşabilir. Y ma hızına erişebilmek için, sistemine köklü değişiklikleri kaldırarak, feodalizm peryalist bağımlılıktan kurtul

rumda, az gelişmiş ülkelerdeki üretim hacmi, mutlak terimlerle, gelişmiş ülkelerinkinden fazla olacak ve aradaki mutlak mesafe azalacaktır». Başka bir deyimle, mutlak mesafeyi azaltabilmek için az gelişmiş ülkeler sanayi üretim hacmi hâlen yılda yüzde 27 oranında artmalıdır.

Eğer az gelişmiş ülkelerin kalkınma hızları, gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler arasındaki gelişme seviyesi katsayısının (9/1) altındaysa, fakat aynı zamanda da gelişmiş ülkelerin kalkınma hızlarının üstündeyse (hâlen bu oran 1,5/1 civarındadır), geri ülkelerin yıllık sanayi üretim artışında mutlak terimlerle eşitliğe erişmesi ve mutlak mesafenin genişlemesi son bulup azalmaya başlaması, onların çok uzun süre sanayileşmiş ülkelerinkinden daha yüksek bir kalkınma hızını sürdürmelerini gerektirecektir.

Bununla beraber, yukarıdaki hesaplar, yalnız iki grup ülkedeki toplam üretim hacimleri arasındaki ilişkiyi gözönünde tutmaktadır. Hesaplarda, adam başına üretim hacmi artış endeksine ve nisbi nüfus artış hızlarına yer verilmiş değildir. Eğer bunlar da hesaba katılırsa, adam başına sanayi üretiminde mutlak mesafenin

TABLO: II SANAYİ ÜRETİMİNİN YILLIK ORTALAMA ARTIŞ ORANLARI (1948-1958)

GELİŞMİŞ KAPİTALİST ÜLKELER (Yıllık ortalama büyüme oranları yüzde)			
ÜLKELER	Bütün sanayi	İmalât Sanayii	İhraç sanayii
İNGİLTERE	2.8	6.9	0.3
A.B.D.	—	2.8	1.1
KANADA	4.6	3.5	9.7
FRANSA	6.7	6.9	4.7
İTALYA	8.6	8.8	15.8
B. ALMANYA	14.5	15.7	6.9
JAPONYA	16.6	19.2	5.7

AZGELİŞMİŞ ÜLKELER (Yıllık ortalama büyüme oranları yüzde)			
ÜLKELER	Bütün sanayi	İmalât sanayii	İhraç sanayii
ARJANTİN	1.8	1.5	4.4
BREZİLYA	7.2	7.1	7.7
HİNDİSTAN	4.25	4.1	4.6
MEKSİKA	5.0	6.2	2.0
MİSİR	5.2	5.7	0.2
VENEZUELLA	—	14.7	7.4

1951 - 57 KAYNAK Birleşmiş Milletler 1960.

...aşamasına, Rymalov ve Tyagu...
...hızları katsayıları hesaplanan...
...değerde alınsa dahî çok daha...
...3/4 ve 2/3...
...nüfus artışı hızlarıyla azgelişmiş...
...ülkelerin gerek mutlak terimlerle...
...başına yıllık sanayi üretim artışı...
...aşamasına, gerekse mutlak mesafe...
...aşamasına erişmeleri...
...imkânsızdır.

BUZ YILDA KALKINILABİLİR!

Azgelişmiş ülkeler için başlıca iş, kapitalist üretimin hâlen gelişmiş ve azgelişmiş ülkelerin her ikisinde gerçekleştirildiğinden tamamen farklı yeni kalkınma hızlarına nitelik bakımından (kalitatif) ulaşmak olmalıdır. Bugünkü kalkınma hızları, azgelişmiş ülkeleri çok uzun yıllar boyunca, geriliğe, açlığa ve fakirliğe mahkûm edecektir. Sanayileşmiş ülkelerin bugünkü seviyesine ulaşmak için dahi nesillerin geçmesi gerekecek, fakat hiç bir zaman önceki kapitalist devletlere yetişemeyeceklerdir.

Azgelişmiş ülkeler halkları, bu tip bir ekonomik kalkınma yarışına, sonuna kadar, herhalde rıza göstermeyeceklerdir. Güney Amerika ülkeleri için, Gelperin'in haklı olarak belirttiği üzere, «Büyük çoğunluğa, uygar yaşamın ilkel ihtiyaçları şöyle dursun, asgari gıda, giyim ve konut ihtiyaçlarını tatminden yoksun bir halk, en şüphesiz hesaplarla 50 yıl sonra ABD'nin bugünkü üretim seviyesinin yarısına erişmeye imkân veren bir gidişe güçlükte razı olacaktır.»

Ekonomik bakımdan geri ülkeler, eğer sanayi üretim artış tempoları bugün sosyalist ülkelerin gerçekleştirdiği tempoya erişirse, mesafeyi kısa bir zamanda kapayabileceklerdir. Sosyalist sistemi uygulayan ülkelerde, son on yılda sanayi üretimi ortalama artış hızı yüzde 14 olmuştur. Bazı sosyalist ülkelerde artış hızı daha da yüksektir.

Hesaplar göstermektedir ki, eğer azgelişmiş ülkeler yılda devamlı yüzde 15 civarında sanayi üretimi artışı sağlarsa gelişmiş ve azgelişmiş ülkelerdeki nüfus artış oranları yüzde 2,2 ve yüzde 1,2 olarak kalır ve sanayileşmiş kapitalist ülkeler, yıllık yüzde 3 artış hızını muhafaza ederlerse, Üçüncü Dünya 30 yılda gelişmiş ülkelerin aynı başına sanayi üretimi seviyesine ulaşabilir.

**Eğer azgelişmiş ülkeler, yıllık sanayi üretim artışı sağlarsa...
...ülkelerdeki nüfus artış oranları...
...ve sanayileşmiş kapitalist...
...muhafaza ederlerse, Üçüncü...
...başına sanayi üretim seviyesi...
...ülkelerin ekonomik...
...temizlemek ve en...
...gereklidir.**

...abilir. Ne var ki, böyle yüksek bir kalkınma hızına erişmek için, azgelişmiş ülkelerin ekonomik sisteminde köklü değişiklikler yapmak, kapitalist üretim ilişkilerini kaldırmak, feodalizm kalıntılarını temizlemek ve emperyalist bağımlılıktan kurtulmak gereklidir. Başka bir deyişle, kapitalist olmayan kalkınma biçimine geçmek zorunludur.

BURJUVA EKONOMİK KALKINMA TEORİLERİNİN GENEL METODOLOJİK TEMELLERİ:

Biraz önce belirtildiği üzere, Batılı burjuva iktisatçıları, dâvanın azametini ve ekonomik bakımdan geri ülkelerin hâlen karşı karşıya oldukları sorunların ciddiyetini hayli iyi görmektedirler. Bu bakımdan, burjuva iktisatçıların azgelişmiş ülkeler sorununu ele alıştaki genel metodolojisi, özellikle ilginçtir.

Azgelişmiş ülkelerin ekonomik kalkınması için ileri sürülen burjuva teorilerini ve tavsiyelerini teker teker incelemeye başlamıştık. En acil sorununun çözümüyle ilgili olduğu ölçüde, burjuva ilminin temel teorik ülkelerini tartışmak gereklidir.

V.I. Lenin, burjuva ekonomi biliminin genel metodunu açık ve sıhatli biçimde

değerlendirmiştir: «... olaylar ve özel araştırmalar alanında en değerli araştırmaları yapmaya muktedir ekonomi profesörlerinin, sıra genel ekonomik teoriye gelince, tek bir sözüne dahi güvenilemez. Zira ekonomi, çağdaş toplumda, epistemoloji gibi bir parti bilimidir». Burjuva iktisatçıların azgelişmiş ülkeler sorununu ele alış biçimi, emperyalist sistemin savunucuları olarak, esas itibarıyla sınıf çıkarları tarafından tayin edilmektedir. Burjuva iktisatçıları, genç egemen devletlerle ilgili ekonomik kalkınma teorilerinde objektif olamazlar. Zira kapitalist üretim biçiminin varlığı, geniş ölçüde monopolistlerin geri kalmış ülkelerde mevcut sömürme biçimlerini sürdürme ve sanayileşmiş emperyalist ülkelerin imtiyazlı mevkilerini gelecekte koruma hususundaki başarılarına bağlıdır. V.I. Lenin, sömürge sistemini, «Kapitalizmin çöküşünü sun'i olarak geciktiren nedenlerden biri» saymıştır. Emperyalist monopollerin savunucularının sınıf çıkarları, onları azgelişmiş ülkelerde geriliğin sürdürülmesi teorilerini - bazan açık, bazan kapalı biçimde - kabul ettirebilmek ve emperyalist tahakküm sistemini, esasına dokunmadan bazı değişiklikler ve düzeltmelerle korumak için, yılan gibi eğilip bükülmeye imkân verir.

SAF BİLİMİN ÇIKARCI MEYVALARI!

Gerçek ülkelerin ekonomik kalkınma teorilerinde, burjuva iktisatçıları, peşin fikirlik ve taraf tutma suçlamalarını önmek için özel çaba göstermektedirler. Aslında çok açık sınıf karakteri taşıyan burjuva teorileri ve tavsiyeleri, geçici ve arzılı olan her şeyden ve çağın somut özelliklerinden arınmış saf bilimin meyvaları olarak sunulmaktadır. Çeşitli ekonomik kalkınma modellerini inşa ederken, emperyalizmin savunucuları, meseleye tamamen teorik planda

ilgi duyuyorlarmış gibi görünmeye çalışmaktadırlar. Örneğin, Amerikan iktisatçısı H. Leibenstein, «geri kalmış ülkelerin kalkınma sorununu ele alış biçiminin kalman bilimsel olduğunu» ileri sürerek şöyle demektedir: «... konuya tamamen entellektüel bir sorun olarak bakılmakta, ampirik olarak hemen doğrulanma ve hemen kullanılabilir çözümler bulma ihtiyacı ile ilgilenilmemektedir... Biz geri kalmış ülkelerin ilk mevkilerinde kalıp kalmıyacakları sorununu, ikinci derecede önemli bir konu olarak ele alıyoruz...»

Burjuva iktisatçıları, muhakemelerini sırf mantık plânına dayandırmakta ve bunu ekseriya matematik hesaplar ve gelişmiş kapitalist ülkelerin tarihindeki örneklerle desteklemektedirler. Tavsiyelerinin sevkedeceği uygulamaların somut sonuçlarıyla kat'iyyen ilgilenmediklerini iddia etmektedirler. Yalnızca mantığa dayanan şemaların zarif ve tutarlı olmasına önem vermektedirler. Eğer geri kalmış ülkelerde kalkınmanın somut şartları, onların mantığa dayanan boşlukta modellerine uygun düşmezse, kabahat bu şartlarıdır. Milletlerarası Ekonomi Derneğince düzenlenen Güney Amerika ülkelerinin kalkınması ile ilgili genel teorik sorunlara yönelik bir tartışmanın zabıtları arasında Nurkse'nin şu görüşü bulunabilir: «Biz bir prensip meselesiyle ilgiliiyiz. Pratikte onu somut uygulama biçimlerine giremeyiz.»

Burjuva iktisatçıların teorik modellerinin soyut skolastik karakterde oluşunun iki maksadı vardır: Bir yandan ekonomik kalkınma için burjuva tavsiyeleri, böyle bir «zarf» içinde sunulduğu zaman, çoğu burjuva ekonomisi bilimine göre yetişmiş genç ülkeler iktisatçıları ve devlet adamları tarafından, dünyanın ezen ve ezilen milletler arasındaki bölünmesinin ebediyen sürece-

ğini söylemeye nazaran çok daha kolay kabul edilebilecektir. Burjuva bilimi, sınıf tabiatını gizlemek için kendini daima soyut tarafsızlığın elbisesiyle süslemiştir. Örneğin ünlü burjuva iktisatçısı L. Einaudi (Eski İtalyan Cumhurbaşkanı), iktisatçıları «saf estetikçi» kalmaya çağırmıştır. Einaudi, şöyle demektedir: «Ekonominin araştırmacı, fikirlerinin, teoremlerinin, şemalarının, araştırma araçlarının, bir kaç kişinin mi, yoksa çoğunluğun mu, bir kişinin mi, herkesin mi, yoksa hiç kimsenin mi hizmetinde olup olmadığını bilmez, bilmemelidir ve kendini bununla yükümlü saymamalıdır». Gerçekten bu tarafsızlık daima çeşitli soyut modeller altında, azgelişmiş ülkelerin geriliğini sildirecek açıkça emperyalist teorilerin sunulmasına hizmet etmektedir.

Öte yandan, soyut soklastik metod, kapitalist sistemin daimi olduğunu ve azgelişmiş ülkelerin özel kapitalist kalkınma yolunu seçmek zorunda olduklarını ileri süren fikirleri yaymak hususunda büyük imkânlar getirmektedir. Burjuva ekonomi politik'i için Marks şöyle demiştir: «O, kapitalist sistemi tarihi açıdan geçici bir kalkınma aşaması olarak değil, tam aksine mutlak ve nihai bir üretim biçimi olarak görür.» Bu bakımdan tanınmış İngiliz burjuva teorisyeni Arthur Lewis'in bir sözü ilginçtir: «Biz, herhangi bir sosyal sistemin nasıl gelişeceğini söylemenin mümkün olduğuna inanmıyoruz... İnsan neslinin geleceğinin, bizim keşfettiğimiz ya da keşfedeceğimiz değişmez kanunlarla yönetildiğine inanmıyoruz». Bununla beraber kitabının daha sonraki sayfaları, Lewis'in şüpheciliklerinin, burjuva savunucularının alışmış maskesinden ibaret kaldığını açıkça göstermektedir. Zira burjuva teorisyeni, kapitalist üretim biçiminin gerek gelişmiş, gerekse azgelişmiş ülkelerde geçici nitelikte olmadığını savunmaktadır! Arthur Lewis, kapitalist istismar ilişkilerinin devamlılığını teorik kanıtlarla ispatlamak için elinden geleni yapmaktadır.

BURJUVALARIN «YASAK» KONULARI

Objektif ekonomik kanunların inkârı, onlar yerine sosyo - ekonomik ilişkileri ve üretim biçimini tamamen hiçe sayan ve belli faktör oranları halinde uygulanabileceği iddia edilen soyut modellerin ikamesi, geri kalmış ülkelere ait burjuva ekonomik kalkınma teorileri metodolojisinin temel özelliğini teşkil eder. Bunun sonucu, burjuva iktisatçıların eserleri, kapitalist üretim biçiminin gelişmeleri ve kapitalist üretim ilişkilerinin haksızlıkları hakkında bir şey söylemez ve toplumun sınıf yapısını görmezlikten gelir. Kalkınmaya tarih dışı bir süreç olarak bakılmaktadır. Kalkınma, genel çizgileriyle, bütün milletler ve sosyal sistemler için aynıdır ve sosyal sistemin değeri de kişinin seçebileceği - teknik, psikolojik, doğal - faktörlerin bir araya gelmesiyle belirlenmektedir. Sosyal gelişmenin temel itici gücü olan - üretim biçimi, üretim ilişkilerinin karakteri - burjuva ekonomi biliminin, özellikle az gelişmiş ülkelerin kalkınma sorununu araştıran konunun, tamamen uzak kaldığı bir konudur. S. Kuznets, bu konuda şöyle demektedir: «Ekonomik kalkınma, bir sanayi sisteminin yaratılması, gerek sosyalist, gerekse kapitalist ülkelerde genellikle aynı temel özellikleri taşır». Burjuva iktisatçıları, kalkınmayı kalitatif (niteliksel) değil de, özünde tamamen kantitatif (niceliksel) bir süreç olarak görmektedirler.

Sosyo - ekonomik ilişkiler, üretim araçlarının mülkiyet biçimi, azgelişmiş ülkelere ait burjuva ekonomik kalkınma teorilerinde bir cins «yasak konu» haline gelmektedir. Bu susuş, tamamen açık bir sınıf karakteri taşımaktadır. Azgelişmiş ülkelerin kalkınması ile ilgili ekonomik sorunlar arasında, millî ekonominin birikim (yatırım) oranı, ekonominin çeşitli kollarının sermaye - hasıla oranı, tarım ve sanayi kalkınma hızları, sanayileşme yolları, v.s. gibi konuları araştırmak, fakat kalkınmanın temel sorunu olan - mülkiyet biçimleri, genç egemen devletlerin kalkınma hızlarında kalitatif bir değişiklik hasıl etmek için kapitalist üretim ilişkilerini tasfiye etme zorunluluğu - konularını tamamen yok saymakla, burjuva ekonomi bilimi, millî rönnesansları için çaba gösteren ülkelerde, geri ve eskimiş üretim biçiminin muhafazası fikrini gizlice ihraç etmektedir.

GELECEK YAZI

Rostov, Harrod, Fourastié, Kindleberger, Meier, Albas, Baldwin, Nurkse gibi Batılı iktisatçıların kalkınma görüşlerinin eleştirisi.

Bir geziden izlenimler

ARAP DÜNYASI
UYANIYOR MU?

XII - Cezayir ihtilâli

Niyazi Berkes

DİNE DEĞİL, DİLE SALDIRILDI.

Fransız sömürgeciliği bir yandan Cezayir halkını vatanının ırğadı, yabancı, muhaciri yaparken, tarihini, dilini, dinini, kültürünü yokederken öbür yandan da Fransızların «evolué» dedikleri köksüz sapsız batıllaşmış bir okumuşlar kütlesi yetiştiriyordu. Lâik Fransız etkisi, protestanlar gibi, yerli halkın dinine değil, diline saldırdı ve burada dil, dinden etkili bir Fransızlaştırma aracı oldu.

Fransızca her yere yerleşti, Arapça geri ve cahil çevrelere sürüldü. Benim kaldığım otelde yerleri silen kadından, sokaktaki dilenciye kadar çok kişi Fransızca konuşuyor. Fransızca öğretimi okullara bir yabancı dil öğretimi olarak konmuyor; anadil öğretimi olarak konmuş. Yıllarca süren baskılar karşısında Arapça okullara alındığı zaman da, yabancı dil olarak alınıyor ve haftada iki saat için. Hani size Mısırdaki Taha Hüseyin'in Mısırlıların aslında Avrupa medeniyetine dahil oldukları yollu bir tezi vardı, demiştim ya. Fransız eğitimi, Cezayirde bu tezi Cezayirli okumuşların kafasına başarı ile yerleştirmiş. Cezayirli okutulan Fransızca kitaplar ve Fransız öğretmen Fransadan anavatan, Fransızlardan edadımız diye söz edermiş. Fransız ırfanı, özellikle ik şeyi kafalardan kazınmaya muvaffak olmuş: biri, Cezayir'in geçmişte siyasi bir varlığı olduğu. Bunun için de Türklerin orada sömürgeci olduğunu işlemişler. İkincisi, Cezayirli bir millet ve onun bir kültürü olduğu.

Bunda, elhak, çok muvaffak oldular. Halâ bugün bile Cezayir okumalarının çoğu Cezayirli olmaktan çok Fransızdır. Hatta ihtilâli yapanları kendileri bile Fransızlıktan kurtulmuş değil. Onun için benim Cezayirdeki Fransız idaresi hakkında söylediklerimi onların iftiraları sanmayın. Cezayirli çok terbiyeli, efendi adamlar. Fransız medeniyetine imanları sarsılmamış. Dinçilik kolunu temsil eden Tefik al Medeni, Malik Bennabi gibi zatlar bile Fransız kültürü almış kimseler. Meselâ, bu ikinci zat adını yukarıdaki gibi Arapça şekliyle değil, Fransızca şekliyle yazar, yazılarını yalnız Arapça yayınlamaz, Fransızca olarak ta yayınlar. Bilmiyorum, belki önce Fransızca yazar da sonra Arapça'ya çevirir. Hindistan'da müslüman eğitim hayatında çok etkili ve oldukça da müslümanlık taslayan bir profesör ahabım vardı; yıllarca sonra öğrendim ki, bu zat eserlerini kat'iyen Urdu dilinde yazamazmış. Önce İngilizce yazar, sonra ya kendisi ya başkası Urdu diline çevirirmiş. Sonra gene kendisinden öğrenmiştim, ömründe hiç müslüman okulunda okumamış. İlk ve orta eğitimini frerlerde, yüksek eğitimini de Cambridge'de yapmış. Burada da böyle tipler çok. Hatta burada Fransızca konuşma, Hindistan'da İngilizce konuşmaktan çok daha yaygın, çok daha esastır. Bugünün ilerici Cezayir yazar ve edipleri bile eserlerini Fransızca yazıyorlar, ve anladığıma göre Cezayirden çok Fransa'da okunurlar. Genç kuşak düşünürleri de, Yön'de geçen yıl yayınlanan bir edebiyat ve milli kültür tartışmasında da görüldüğü gibi, kendi sorunlarının tartışmasını da bir Fransız yöneticinin idaresi altında yapıyorlar.

ÖRNEK BATILI AYDIN

Şimdi, hem bu yeni Cezayir savaşında rol almış bir riki tipli göstermek, hem de başlıca düşün akımlarına misal vermek üzere bir iki zata anlatacağım, öğrenebildiğim kadar.

Evvel söylemiştim, Cezayir'de yeni düşün hayatının ilk kimıldanışları birinci cihan savaşından sonra başlamıştı. Bunda bizim kurtuluş savaşımızın da, daha birçok sömürgeleşmiş toplumların aydınlarında olduğu gibi, bazı etkileri olmuştur. İlk alacağım kişi Cezayir'in düşün ve siyaset alanında daha düne kadar rol oynamış olan Ferhat Abbas'tır.

Ferhat Abbas, «evolué» denen batıllaşmış aydın türünün belki ideal tipi. Bugün 67 yaşında. İhtilâle kadar sarıldığı Fransızlaşma davasını kahramanca bir inatla, fakat her dönemde bunun adına da boşluğunu göre göre savunmuş; en sonunda ihtilâl patlayınca yıllarca güttüğü davanın iflâsını kabul ederek savaşa katılmış, ilk muvakkat hükümette ve ilk mecliste önemli yer almış, fakat bir türlü uyamadığı devrim tarafından tasfiye edilmiş, şimdi bir köşede oturuyor.

Büyük babası ısgalden sonra toprakları elinden alınan bir ağa. Babası, Türk zamanından kalma bir ünvanla başağa. Fakat hararetili bir Fransız taraflısı olmuş. Légion, d'Honneur nişanı bile almış. Evinde Arapçayı kaldırmış. Onun için Abbas'ın anadili Fransızca. Bugün bile Arapçayı güçle konuşur, sıkı sıkıya Fransızca çevirir. Cezayirde Fransız Lisesinde okuyor, sonra Fransız ordusuna yazılıyor, sıhhiye onbaşısı oluyor.

Fakat yavaş yavaş bir Fransız sömürgecinde müslüman olmanın ne demek olduğu meselesi kafasını kurcalamaya başlıyor. Dedikine göre, bir gün L'Afrique Latine adlı gazete de okuduğu bir yazı kendisini çok düşündürmüştü. Yazıda bir Cezayir vatani veya milleti olduğu tezi çürütülüyordu. Askerlikten çıkarak Cezayir üniversitesinde kimya okumaya başlıyorsa da düşün ve politika ya girmeye başlıyor. Ne kendisi, ne arkadaşları dinle, müslümanlıkla ilgili değillerdir. Şeriatı değil de Fransız hukukuna bağlı bir Fransız vatandaşı olmakta bir mahzur yoktur ve bu Cezayirli için en hayırlı şey olacaktır. Fransa'daki ve Cezayir şehrindeki medeniyet, batı medeniyetinin üstünlüğünün çürütülemez hücceti idi. Fakat gel gelelim Fransızlar, Fransızlaşmış Cezayirliyi bile Fransız olarak kabul etmiyorlardı.

Abbas, bütün çabalarına rağmen, yerli müslüman olmakla, kabul edilmemiş bir Fransız olmak ara-

sında ezilmeğe başladı. Büyük Fransız yazarlarını, Victor Hugo'dan Anatole France'a, Michelet'den Jean Jaures'e kadar okudu. Müslümanlığı tanımak için, Arapça bilmediğinden, Fransızca kitaplar okudu. Acaba Batı fikirleri ile İslâmlik uzlaştırılabilir miydi?

Üniversitede «müslüman öğrenciler derneği» ne başkan oldu. 1920 de 21 yaşında ilk yazısını yazdı. Kullandığı takma ad İlginc: Kemal Abancerage. Kemal, Mustafa Kemal yani Atatürk. İkinci adı Chateaubriand'ın bir eserindeki kahramanın adından almış. Bu, saadetini vatan uğruna feda eden bir kahraman.

Üniversiteyi bitirdikten sonra Fransaya gitti. Paris'te, Batı medeniyetinin söz götürmez üstünlüğüne bir kere daha kanaat getirdi. Fash ve Tunuslu milliyetçilerle tanışmasına rağmen, onca ideal Fransız olmağa. Fransızca'yı çok iyi konuşuyor, Fransızlarla kolay tanışıyordu. Genç yaşında evlendirildiği karısını boşayarak, Cezayir'de memleketi olan Constantine'de Fransızlar arasında yaşamağa karar verdi; ora ile Cezayir şehri arasındaki Sétif şehrinde bir eczahane açtı. Orada Fransız doktorun karısı ile sevişerek onunla evlendi. Fransız taraflısı zümrenin temsilcisi olarak belediye meclisine seçildi.

FRANSANIN PARÇASI
OLMAK

Fakat, Tunus ve Fasta olduğu gibi Cezayir'de de milliyetçilik fikirleri kıpırdamaya başlamıştı. Batıllaşmamış aydınlar İslâmiyetin bir milliyet olduğunu düşünüyorlardı. Suriye ve Arap nasyonalistlerinin etkisi altında 1930'larda bazı aydınlar İslâm milliyetçiliğine dönmeğe başlamışlardı. Bunların çoğu Cezayir'in Arap dili ile konuşmak suretiyle Arap kalan ailelerinden gelme. Cezayirde Arap ve İslâm eğitimi bulamadıklarından Mısır'a veya Suriye'ye gidip oralarda okuyorlardı. O zaman bunları Türkiye'ye çekecek hiç bir sebep yoktu. Onun için Araplık, onların anladığı İslâm milliyetçiliğini teşkil ediyordu.

Buralarda iki fikirle tanıştılar. Biri, Muhammed Abdüh'dan gelen İslâmîğin aklî esaslara göre modernleşebileceği fikri; diğeri adını bir kaç kere andığımız Reşid Rıza'nın selefîlik görüşü olan İslâmîğin bir devlet temeli olduğu fikri.

Ferhat Abbas'a bu fikirler hiç bir etki yapmadı. Ne Araplıkla ne de İslâmîlikle bir ilgisi vardı. Hatta Cezayirlilik te bir şey ifade etmiyordu ona. La Jeune Algérie adlı eserindeki derdi de bu. Cezayirlilik diye bir şey var mı? Fikirleri aşağı yukarı şöyle: Milliyetçilik, gerçek ekonomik ve politik serbestleşmemiz (emancipation) için savaşmak olabilir. Biz, bu ülkedeki geleceğimizi Fransız medeniyetine sıkı sıkıya bağlamak amacıyla eski hülyalarımızı ebediyen söküp atacağız. Eğer Cezayir milleti diye bir millet bulduğuna inanabilirsem, tereddütsüz milliyetçi olurum. Vatan ideal için ölen insanlar ün ve saygı kazanırlar. Ama ben bir Cezayir vatani için ölemem. Çünkü yok böyle bir şey. Bulamıyorum. Yaşayanlardan, ölülerden soruşturdum. Mezarlıkları doluştım. Hiç biri bana bir Cezayir va-

tanı olduğunu söyleyemiyor. Havada binalar kurulamaz. Dışarıda kimse bizim milliyetçiliğimize ciddi olarak inanmıyor.

Abbas'ın zamanında mezarlıklardan, marabutlardan, Ticani şeyhlerinden, verem yatağı Kasbah'dan, iptidal kabilelerden ve sefil köylülerden başka bir Cezayirlilik kalmamıştı zaten. Onun için bu hülyaları bırakmak gerekti. Bir eşitsizlik varsa ortada o, sömürge idaresinin yarattığı Avrupalı - yerli ayrımı idi. Bir İspanyol, bir İtalyan, bir Malta'lı Fransız oluyor da bir müslüman neden olmasın? Yapılacak şey sömürge statüsünden kurtulmak; Fransanın bir parçası olmaktır. Müslümanlık açısından Fransız olmağa hiç engel yoktur. Buna engel olan Fransızların sömürgeciliğe, müslümanların dine yapışmasıydı.

Bizdeki Mesrutiyet dönemi batıların fikirlerinin daha imbikten geçirilmiş bir çeşidi!

ÖRNEK MÜSLÜMAN AYDIN

Şimdi, ikinci bir tipli ve onun temsil ettiği diğer bir görüşü ve akımı alacağım. Bu zat şeyh Abdülhamid Ben Badis adı bir zat. O da Constantine'li. 1889 da doğmuş, yani Abbas'ın yaşıtı. Fakat bir Fransız üniversitesinde değil, Tunus'un Zeytuna medresesinde okumuş. Oraya vaktiye bir seyahat yapmış olan Muhammed Abdüh'un fikirlerinin etkisi altına giriyor. Yurduna döndükten sonra, Constantine'deki camide özel dersler veriyor, daha sonra gazeteciliğe giriyor ve 1925 te al-Mun takid adında, sonra al-Şihâb adında bir dergi çıkarmaya başlıyor.

Ben Badis 1931 de Cezayir Ulema Cemiyeti adlı bir cemiyet kuruyor. 1940 da ölümüne kadar dergisi ve cemiyetin başkanlığı devam etti. Açtığı akımın sloganı: «Dinimiz İslâm, dilimiz Arapça, Yurdumuz Cezayir.» Ben Badis'in yazılarında bu üçü yer tutar. Bunlarda sosyalizm fikri filân diye bir şey yoktur. Bu, Garuady'nin bir «hüsnü kuruntusu». İslâmîlik ideolojisinde Abdüh ve Rıza'dan öteye orijinal bir fikir de yok. Fakat Cezayir için önemi iki nokta üzerinde durması: biri din eğitiminin milli kültür için önemli, diğeri Arapça'nın eğitim dili olarak diriltilmesinin kültürel kalkınmadaki zorluğu. Onun açtığı çığır sayesinde, bir yandan marabutlara ve tarikatçılara karşı bir savaş açıldı; onun anladığı İslâmîlik tarikat İslâmîliği veya resmi ulema gelenekçiliği değildi; bir yandan da birçok geleli «ulema» özel olarak camilerde ya da özel din okullarında din dersleri ve Arapça okutuyorlar. Öte yandan, tarikatçılarla savaşmak için şimdiye kadar sözünü etmediğim ve İslâmîğin ilk çıkışı zamanındaki Haricîliğin Afrika'ya yayılmış kolu olan, o zamana kadar ve halâ hem sünnilikli, hem şiiğli, hem tarikatçılığı reddeden İbadilerin Cezayirdeki parçası olan Mzabilerle birleşmesi oldu. Bunlar resmi müslümanlığı reddettikleri gibi Ticanilerin hilâfına Fransızlara da şiddetle düşmandılar. Hristiyanlarla kat'iyyen alış veriş etmeyen, medeniyet denen şeyleri istemiyen, fakat gayet çalışkan, tüccar adamlar. Bir nevi müslümanların Kalvinist kapitalistleri. Ben Badis bunları içine almakla başına iş açtı. Ulema Cemiyetine Tica-

Kurtuluş hareketinin başarıyla sonuçlanması nın Cezayir'de yarattığı sevinç

olduğunu da, bir kaç mütecessis müstesna, merak eden bile yok. İhtilâllerin merhametsiz anonimliği liderlerinin üstünden bile silindir gibi geçiyor. O kuşaktan en tepede tek kişi kalmış; o da sessiz, mütevazı, âdeta mahçup. Bu sayede kendini bu merhametsiz kanuna belki unutturacaktır.

Bunlar, Ferhat Abbas kuşağının bilmediği yeni bir kuşağın çocuklarıydı. Çoğu genç, bazıları âdeta çocuk. Pek kaz yüksek bir tahsil görece vakit bulabilmiş. Gençlik çağlarının zevklerini bile tadmadan, kimi Fransız ordusunda askerlik etmiş, kimi Fransız fabrikalarında işçilik, K'ni gizli cemiyetlere girmiş, kimi silâh taşımış, bomba atmasını öğrenmiş. İçlerinde bir iki doktor, bir avukat, bir Arap edebiyatı öğrencisi -a var ya yok. Çoğu fakir allelerden gelme. Fakat hepsinde müşterek olarak şu var: hepsi de toplumundan bir ağaç gibi sökülmüş, ortada kalmış, yalnız maddi anlamda değil, manevi anlamda, Hepsini de vaatlerden, demecilerden, şeflerden, projelerden ve yüksek lâkırdılardan bıkmış. Ve hepsi de artık hiç bir umut kalmadığına inanmış. Ne Abbas burjuvazisinin yüksek liberal hüzmanizmine, ne Ben Badis'in müslüman reformculuğuna, ne Mesali Haj'ın komünizmle faşizm arası radikalizmine bağlı. Belki hepsinden bir gerçek parçası çıkarıp kafalarına koymuşlar. Bunlar ne köylü, ne işçi, ne sendikacı, ne aydın, ne ulema, ne toprak ağası. Hiç bir sınıfa, hiç bir ideolojiye bağlanmamış delikanlılar. Sadece kendilerine bir vatan istiyorlar!

Böyle bir durumun kusurlu yanları da kendini gösterecek elbet. Ama, bunları bir mantık çerçevesi içinde eleştirmek mantıksızlık. Durumda bizim anladığımız anlamdaki mantık her zaman, her işte yürümüyor. Cezayir komünist partisinin çoğunluğunu teşkil eden Avrupalı üyelerinin sömürgeciler safına katılarak ihtilâle karşı savaşığı, Mesali Haj'ın ihtilâli tel'in ettiği, bir katolik rahibi Abbé Berenguer'in Tiemsen'deki zaviyesinden çıkarak, katolik urubasını atıp silâhı ile ihtilâlelerin yanına koştuğu böyle ana baba günlerinde mantık olur mu?

Fakat bazı amaçlar var ki, bunları hepsi biliyor, üzerinde hepsi birleşik: F.L.N. Millî Kurtuluş Cephesi, bunları şöyle ortaya koydu:

a) Ulusal bağımsızlık; kayıtsız şartsız ulusal bağımsızlık!

b) Demokratik ve sosyal devlet olarak Cezayir devletinin diriltilmesi.

c) Irk ve din farkı olmaksızın özgürlüklerin sağlanması.

Ayrıca, ulusal egemenliğin kayıtsız şartsız kabul edilmesi şartıyla, Fransa'nın kültürel ve ekonomik çıkarlarına riayet edilceği; kişi ve allelere dokunulmayacağı vad ediliyor. Eşitlik içinde Cezayir ve Fransa arasında anlaşmalar yolu ile bağların devamı isteniyor.

Bu kadar insanca, bu kadar makûl şartlara Mendes - France'in Başbakanı bulunduğu sistem uçak bombaları, mitralyöz, ve Fransız alayları ile cevap verdi.

Cezayir ihtilâlinin en yüz kızartıcı, en ızdırıp verici sahneleri başladı. Durum mantıktan işte bu kadar uzaktı.

İHTİLÂL DEVAM EDİYOR

Onun için Cezayir ihtilâlelerinin geleceğe ait o zamandan söylediklerindeki tutmazlıkları veya birbirinden farklı oluşlarını da anlamalıyız. Ferhat Abbas gibi olanlara göre çok partili, liberal, parlamenter lâik bir demokrasi kurmak içinde bu ihtilâl Tefvik al-Medenî gibi İslâmî düşünönlere göre, bu ihtilâl gerçek İslâmîyet rejimini kurmak içindir. İslâmîlik, esirlik ve sömürmenin karşısı idi; toprak altı servetlerin ve büyük malikanelerin millîleştirilmesini emrederdi İslâm hukuku; o, murabahacığa karşıydı ve bu yüzden sınıf savaşına lüzum bırakmaz, özel mülkiyeti korurdu, ve hepsinin üstünde Tanrı-

TÜRKİYE'DE SOSYALİZM VE İŞÇİ HAREKETİ

Adil Aşçıoğlu

Türkiye işçi hareketi sosyalist düşüncenin hemen hemen hiç etkisi altında kalmamıştır. Şimdi olduğu gibi bundan yıllarca önce de işçilerin tek tek çeşitli sosyalist partilere üye oldukları şüphesiz bir gerçektir. Fakat işçi sınıfı bir tüm olarak henüz Türkiye sosyalist düşünceye katılmamıştır. Son birkaç yıldanberi memleketimizde bir işçi partisinin bulunması da bu durumu değiştirmemiştir.

Sosyalizm işçi sınıfının yararına bir dünya görüşü, bilimsel bir metod ve kendini sömürönlere karşı yaptığı savaşta en mükemmel bir ideolojik araç olduğu halde, Türk işçi sınıfının sosyalist düşünceye bu derece yabancı kalması elbette bir çelişme teşkil etmektedir.

Sosyalist düşüncenin yerleşip gelişmesi bakımından aslında Türkiye'de bulunduğu maddî şartlar en elverişli şartlardır. Türkiye'de bir kerre yüz yıldanberi bir endüstrileşme hareketi vardır ve işçi sınıfı Türkiye için son birkaç yıldır ortaya çıkması yeni bir sosyal unsur değildir. Bundan başka, gerek endüstri alanında gerekse tarım alanında sadece emeğini satarak gelir sağlayanların sayısı özellikle son 10-15 yılda bir hayli yükselmiştir. Türkiye İşçi Partisi Genel Sekreteri Rıza Kuas'ın ifadesine göre, bu sayı beş milyonu bulmuştur. Faal nüfusu 12 milyon etrafında olan bir ülkede emekçilerin sayısını bu derece yüksek olması - bu sayıda endüstri işçileri oranının düşüklüğüne rağmen - önemli sosyal ve ekonomik bir gelişme sayılmaktadır.

Türkiye'de emekçilerin sayıca artması olayına karşılık, ücretlerin düşüklüğü çalışma şartlarının kötülüğü ve yüz yıllarca en ilkel ihtiyaçlarını karşılamamış milyonlarca insanın gittikçe artan istekleri Türkiye'yi ekonomik ve sosyal değişikliklerin yapılmasına en elverişli bir hale getirmektedir.

Gerçekten ezilmiş halk yığınlarını ve başta emekçileri, sermayenin ve ekonominin baskını etkisinden ve esaretinden kurtarmayı ve toplumun bütün fertlerinin maddi ve manevi ihtiyaçlarına cevap vermeyi ve onu içinde bulunduğu kısıtlayıcı bağlardan kurtarıp tam özgürlüğe kavuşturmayı amaç edinen sosyalizmin en çok işçi sınıfı için «çekici» olduğu açıktır. Fakat olaylar mantık bakımından doğru görünün bu yargıyı yalanlamaktadır. Gerçekte, yukarıda da belirttiğimiz gibi, bugün Türkiye'de sosyalist düşünce ile işçi sınıfı arasında sosyalist düşüncenin yalnız politik yanı için değil bütün yanları için doğrudur. Türkiye İşçi Partisinin üyeleri ile bu partiye oy verenler arasında işçiler önemsiz bir azınlık teşkil etmemektedir. Sosyalist yayınları ve fikirleri izleyenler arasında da işçilerin sayısı son derece azdır.

Türkiye'de endüstrileşmenin geç başlamış olması işçi sınıfının sosyalist düşünceye karşı ilgisizliğinin bir nedeni olarak göstermenin doğruluğu biraz şüphelidir. Gerçekten İngiltere ve diğer kapitalist ülkelere oranla endüstrileşmenin daha geç başladığı İtalya ve Japonya gibi ülkelerin genç işçi sınıfları önceğin İngiliz işçi sınıfına oranla çok daha çabuk ve geniş bir şekilde sosyalist

düşüncüyü benimsemişlerdir. Günümüzde ise endüstri bakımından olduğu kadar genel ekonomik şartlar bakımından da Türkiye'den çok daha geri olan bir çok Orta ve Güney Amerika ülkelerinde sayıca önemsiz olan işçi sınıfları sosyalist düşünceye kuvvetle bağlanmıştır. Üstelik bu ülkelerle bazı Asya ülkelerinde köylü sınıfı da sosyalist düşünceyi benimsemek bakımından işçilerden geri kalmamıştır. Bu yüzden ki, sosyalist düşüncenin Türk işçi sınıfı üzerinde etkili olmaması, Türkiye'de endüstrinin geç başlamış olmasına, işçi sınıfının diğer sınıflara oranla sayıca zayıf olmasına ve ülkemizin az gelişmişliğine bağlamak pek yerinde olmasa gerektir.

Sosyalist düşüncenin işçi sınıfı «dışında» ki sınıflara mensup aydınlar ve düşünürler tarafından başlatılıp geliştirildiği dün olduğu gibi bugün de doğrudur. Sosyalizm, işçi sınıfının ihtiyaçlarına cevap veren bir düşünce şekli ve sosyal bir düzen olmakla beraber, işçi sınıfı sosyalizmi kendiliğinden benimsememiştir. Bilimsel bir nitelik taşıyan sosyalizmin bir bilgi, düşünme metodu ve sosyal sistem olarak işçi sınıfı tarafından anlaşılması, ancak öğretim ve eğitimle mümkün olabilmektedir. Her düzen gibi kapitalist düzen de kendine özgü bir üst yapıya yani sanata, bilime, ahlâka ve ideolojiye sahiptir. Yine her düzen gibi kapitalist düzen de üretim alanındaki ilişkilerini bu üst yapı ile meşrulaştırmakta ve savunmakta ve bütün topluma, üretim alanında ilişkilerini olduğu kadar üst yapının kurallarını da kabul ettirmeye çalışmıştır ve bugün de durumdan bu yolda çalışmaktadır.

Üst yapının doğrudan doğruya alt yapının ve özellikle üretim ilişkilerinin bir «yansıması» sı olduğu düşüncesi doğru değildir. Alt yapı kadar üst yapının da kendi başına gerçek bir varlığı olduğunu ve zaman zaman alt yapıyı ve özellikle üretim ilişkilerini etkilediği görülmektedir. Özellikle sosyalist düşünürler gayri maddî olan üst yapının yani san'at, hukuk ahlâk, din ve diğer şekillerin «gerçek» varlıklarını hiç bir zaman inkâr etmiş değillerdir.

Bütün bunlar bilinen şeyler olmakla beraber, tekrarlamaaktaki amacımız sosyalist düşüncenin işçi sınıfı ile ilişkiler kurması bakımından bu fikirlerin bize yardımcı olup olmayacaklarını denemektir.

Gerçekte Türkiye'de sosyalist akım, teoriyi bu şekilde anladığı takdirde işçi sınıfı ile olan ilişkilerinin düzenlenmesinde kendine belki bugünkünden daha olumlu bir program çizebilecektir.

Şurası bir gerçektir ki sosyalist düşünce ne kadar güçlü olursa olsun, toplumun kapitalist yapısını değiştirecek güce sahip değildir. Genel olarak ekonomik ilişkileri düzenleyen ve koruyan üst yapıda bir değişiklik yapmadan alt yapının bugünkü durumunu değiştirmeye imkân yoktur. Nitekim yüz yıldan fazla bir süreden beri sendikaların yaptığı ekonomik mücadele, işçi sınıfının hayat seviyesinde nisbi bir yükselme sağlamış olmakla beraber, bu mücadele kapitalist düzenin sosyalist bir düzen haline gel-

mesini sağlayamamıştır. Aksine kapitalizm gelişmekte devam etmiş ve bu gelişmeden çalışan sınıflara da bir miktar «pay» vermesini başardığı ölçüde işçi sınıfını sosyalist düşünceden ayırmayı bile becermiştir. Bugün ileri kapitalist ülkelerin bazılarında işçi sınıfının bazı bölümleri «sosyalist bir mücadele» yerine «kapitalizm içinde daha iyi bir hayat» savaşını yapmaktadır.

Kapitalizmin işçi sınıfı ile sosyalist düşünce arasında ilişkiler kurulmasını önleyebilmesi şüphesiz kapitalist sınıfın toplumun bütün maddî güçlerini elinde tutması sayesinde mümkün olmaktadır. Fakat bundan önemlisi, kapitalist sınıfın bu maddî imkânlarla dayanarak toplumun üst yapısını yani din, san'at, ahlâk, hukuk ve nihayet Devlet'i koruyabilmesi ve üst yapısı toplumun bütün sınıflarına kabul ettirebilmesidir. Bunun sadece «zor» yolu ile yani Devlet gücü ile sağlandığını iddia etmek doğru değildir.

Bu, üst yapının toplumun kişileri üzerindeki etkilerini iyi bir şekilde kullanmaktan, ideolojik savaşa önem vermekten ileri gelmektedir.

Kapitalist düzenin kendi içindeki çeşitli çelişmeleri çözmeğe çalışacak yerde, sosyalist düşüncenin temsilcileri olan bir avuç aydınla anlaşmayı ve baskının en ağırını onlara karşı kullanmasını sebebi de budur. Kapitalist sistem, işçi sınıfından çok, sosyalist düşünceden çekmektedir. Çünkü pek iyi bilmektedir ki, sosyalist düşünce ile bağ kuramamış olan işçi sınıfı, kendi başına kapitalist düzen için bir «tehlike» değildir.

Türkiye'de de sosyalist düşünce, dünyanın her yerinde olduğu gibi, başlangıçta işçi sınıfı dışında gelişmektedir. Bu duruma bakarak Türk işçi sınıfının sosyalist düşünceye karşı olduğu sonucunu çıkarmak yanlıtıcı olur. İşçi sınıfı sosyalist düşüncenin varlığını ve doğruluğunu birdenbire ve kendiliğinden anlayıverecek değildir. Üstelik sosyalist düşünce ile işçi sınıfı arasında konuşmuş sayısız engeller vardır ki, bunlar alt yapıdan çok üst yapıda yer alan engellerdir. Sosyalist düşünce bu engelleri ortadan kaldırmak zorundadır. Şüphesiz bu, işçi sınıfının da görevidir. Ancak işçi sınıfı bu görevini anlayıncaya kadar gerekli çalışmalar ve mücadeleler işçi sınıfı dışındaki sosyalistler tarafından yapılacaktır. Sosyalist düşüncenin işçi sınıfı arasında ve dışında daha çabuk ve daha geniş bir şekilde yayılabilmesi, genel olarak memleket, özel olarak da işçi sınıfı sorunları üzerinde derinlemesine araştırmaları gerektirmektedir. Başka ülkelerde cereyan etmiş olan olayların kopyalarının Türkiye'de de cereyan etmesi sosyalist düşünceye aykırıdır. Belirli yerlerde ve zamanlarda yer almış oyar ancak insanlığın denemelerini zenginleştirme ve karşılaştırma imkânlarını çoğaltmak bakımından değerlidir. Sosyalist düşüncenin Türkiye'deki olayları çok zaman aydınlatamaması ve teori ile pratik arasında görülen aksaklıklar altında sosyalist teorisinin iyi anlaşılmasını ve maddî şartların da tam olarak incelenmemiş olmasından ileri gelmektedir. Türk sosyalistleri, sosyalist düşünce ile Türkiye'nin alt ve üst yapıları hakkında derinlemesine araştırmalara dayanan çalışmalara hız verdikçe teori ile pratik arasında görünürdüğü uyumsuzluklar kolayca ortadan kalkacak ve sosyalist düşünce bir azınlığın malı olmaktan çıkıp işçi sınıfının ve bütün toplumun malı haline gelecektir.

özellikle dışta devam ederse bu hal ile gidecek. Bunun için de toplumu zapturapt altında tutacak bir kuvvet daima lüzum olacak. Bu da doğrudur.

Zannınca bugünkü durum bu sonucudur. Bunun gerektirdiği sü-künet ve durgunluk içinde, görö-bildiklerimin bana anlatabildiği kadar, Cezayir devriminin yalnız Cezayir için değil, biz de dahil olmak üzere, birçok başka müslüman milletler için taşıdığı meselelerin anlamlarını tartışmak isterim.

Önemli sosyal bunalımlardan geçiyor toplumumuz. Ulusal Kurtuluş Savaşlarının şavkları vuruyor yüzümüze. Önemli bir tarih yaşıyoruz çünkü «Özgürlükleri Koparıp Alma» çağımızın adı. Beraberinde yeni ozanlarımızı da getirecektir. Bu çağın, yeni değer yargıları getirdiğini, ergeç edebiyatımızı da yeni baştan inceleyip, yeniden kıymetlendirmek zorunluğunda olduğumuzu anlamalıyız.

DEĞER YARGILARI DEĞİŞTİ

Ömer Faruk Toprak

İkinci Dünya Savaşı ile, ilkin usul usul, sonraları hızla yeni bir çağa girdiğimiz gerçek artık. Yeni bir uygarlık düzeyinde, bilim yapıtlarının yanı sıra, insana yeni değerler getiren, yeni bir görüş açısı kazandıran sanat ürünleri çıkıyor ortaya. Dünyaya bakmayı yeni baştan öğreniyoruz. 1935 lerdeki dünya, ilkel geliyor bize. Son otuz yıl içinde, hiçbir çağda görülmedik değişiklikler, olgular yaşadık. Yeni yazarlar, yeni ozanlar geliyor, beraberlerinde eskilerden çok farklı, başka değer ölçüleri getirdiler. Bu farklı görüş adesesinden bakarsak, liselerin «Edebiyat Tarihleri»nde yer alan değer yargıları altüst olur. Çağın

göre, zaten eskidi onlar. Hele şimdi, büsbütün eskidiler. Bu şu demek: Yanlış bilgiler, yanlış kıymetlendirmeler getiriyorlar gençlerimize. Bugün okutulan tarihlerin çoğunluğu, İsmail Habîb'in «Edebi Yeniliğimiz» kitabındaki ölçülerden bile yoksundur, «Edebi Yeniliğimiz» bir kenara atılmıştır ama, yerine konulanlar, edebiyatımızın toplumsal yapısından, ozanlarımızın, romancılarımızın kişiliklerini açmaktan, epeyce geride dururlar. İlmi bir görüşle gelen Cevdet Kudret'in Edebiyat kitabı, gerici bir öğretmenin etkisi ile okullardan kaldırılmıştır. Bugün bazı liselerde olumlu sonuçlar veren edebiyat eğitimi yapıla-

biliyorsa, aydın kişiliği olan değerli edebiyat öğretmenleri sayesinde oluyor bu. Oysa kişilere bağlı olmama eğitimi. Çağımızın değerler sistemine paralel olarak düzenlenmeli Edebiyat Tarihlerimiz. Cumhuriyet döneminin edebî kişileri, kitaplara alınmıyor da ha. Çünkü gerçek ozanlarımız, ileri yazarlarımız 1939 dan beri, ülkemizin yöneticilerinin karşısında dururlar. Bu anlaşmazlık 1939 ile 1960 arasında en ağır baskı koşulları içinde devam etmiştir. Ozanlarımız özgürlükten yana, yöneticiler baskıdan yana, özgürlüğe karşı idiler. Fakir halkımızın yanı başında yer alan ozanlarımız, yürekli yazarlarımız, «ağır halk aşkı yeter bize» diyorlar. Bütün içtenlikleri ile bu dayanmada buluyorlar sanat güçlerini. Hiçbir uğraşta göremezsiniz, bu karşılıksız çalışmaya.

Yakın Osmanlı döneminin olgularını, Cumhuriyet yıllarının toplum kesitini kimler yazıyor? Ülkemizin ulusal tiplerini kimler getiriyor kitaplarıyla? İnsanlarımız karanlık mağaralarından, top rak konutlarından ağır ağır çıkıyorlar gün ışığına. Gün ışığına çıkıyor gece kondularımızın gelişen insanları. Sosyalistik etütlerden önce geldi romancılarımız, ozanlarımız, hikâyecilerimiz. İlk enstantaneler getirdiler karşımıza. Şimdirde derinlemesine keşitlere giriyoruz onlarla. Ama gene yöneticilerle savaşımız devam ediyor. Oysa karşımızdakiler bilmiyorlar, bizden ül kemize zarar değil, yarar gelir. Türkiyemizi, hiçbir çıkar beklemeden, aydınların, öğretmenlerin, ozanların, yazarların elleri üzerinde yükselir. Bu gerçeği öğrenmek istemiyorlar. Türkiyeyi değil, daha çok kendi çıkarlarını seviyorlar çünkü. Onun için, bu ortamda yaşama hakkını, tırnakları ile koparıyorlar sanatçılarımız.

Az gelişmiş ülke koşulları içerisinde böyle olur aydınların savaşları deyip geçmeyin. Ben de biliyorum, geri kalmış ulusların koşullarını. Ama biz kırkbeş yıl önce başladık, Ulusal Kurtuluş Savaşımıza. Kağnılarla çıktık, karanlıkta doğrularak, koparıp aldık bağımsızlığımızı. Yani kolay olmadı saldırganlara karşı savaşımız. Tekrar aynı dağın yamağında. Tekrar «dayan ey dizlerim, dayan» diyoruz.

Yirminci yüzyılın birinci yarısına oranla değer yargılarımız önemli değişiklikler geçirdi dedik. Geniş insan toplulukları, uzak ülkeleri ya kından tanımak için uzun yolculuklara çıkıyorlar. Oralarda ilişkiler kuruyorlar. O ülkelerin nasıl doğrulduklarını, özgürlük savaşına nasıl başladıklarını, nasıl sürdürdüklerini bir bir okuyoruz. Aslımı ararsanız, Türk aydınları nasıl dünyayı, yeni bir açıdan bakarak tanımayı başladılarsa, yurdumuzu da değişen değer yargıları ile yeni baştan analiz etmeğe çalışıyorlar. Türk düşüncesi ve sanat erleri, Avrupa kültürüne, Cumhuriyet döneminde girmiştir. Cumhuriyetten önce, çok az kimse, bu bileşimin farkında idi. O sıralar bir özentî çabası gösteriyorduk. Şimdirde daha yoğun bir yaratma dönemine girdik, giriyoruz. Başlangıçta sanat çalışmalarını bir süre, Avrupa özentisi içinde buruşuk kopyalarla geçti. Yeni yeni bileşimler bulma çabalarımız baş-

NICE'YE BİR BİR

Açılacak onurlu kapıları
Haziran sabahlarının
Ağırdan
Yer gök deniz nasıl bak
Birbirine karışacak
Çiçekler başı çekecek her Nice
Soura çocuklar
Balonlar uçurtmalar bulutlar ellerinde
Ardından
Beyazlar kırmızılar kayıklar
Haydi
Yeşilde mavilikte

Ayak sesleri var başka işiteceksin
Bizlerin ayak sesinden
Toprağın var suların var ağaçların var
Günlerin gecelerin
Sözlerin biçimlerin ayak sesleri
Ayak sesleri elele
Ayak sesleri kıyamet gibi
Işığın ayak ses'i
Gölgenin ayak ses'i
Seslerin ayak ses'i

Çocuğum ilk ağızda bunları belle

Arif Damar

ladı artık. Özentiden, kopyadan sıyrılarak, ulusallama çalışmalarını, bütün yayın alanını kaphyor bugün. 1960 dan sonra yetişen kuşakların itici kuvveti, hep toplumsuluk paralelinde görünüyor. Toplumsuluğa karşı görüşlerin birer fosil oldukları, iyice anlaşılıyor. Bir yaşamı yoktur artık. Toplumsuluk fikri ve düşünce kitaplarını açmağa başlarken, bagnaşığa kapılmamalıyız. Sekter görüşler, başlangıçta sağlam inançlar gibi görünürler. Ama onların taşlaştığı bir yapıları vardır. Toplum koşullarını tanımak, onlara uymayı göstermek istemezler. Ülkemizin sorunlarını öğrenmeli, gerçekleştirmeyi anlamakta, çözmekte, yığın bir eğitim çalışmasına girmelidir.

«Ulusal Edebiyat» ürünleri, bugün geniş bir alanı kaplamıştır. Fakat bu sanat yapıtlarının yanıbaşında yozlaşmış Avrupa şiirinin, ya da başka sanat türlerinin kemirici, çürütücü etkisini görmezlikten gelemeyiz. Bu çeşit sanatçılar, insansal değerleri yıkmakla koyulurlar işe. Değişen dünyamızdan bizi koparacaklar, daha sağlam görüşlere götürecekler sanırız. Aslında sadece yıkıcılar, yeni değerler, yeni yapıtlar getirmezler.

Değer yargıları değişti derken, bir yadsıma dönemine girelim anlamında söylemiyorum bu sözü. İster yüzyülcük edebiyatımıza alın, ister kırk yıllık cumhuriyet edebiyatını analiz edin, humanist bir dünya görüşünüz varsa, şiirin ya da romanın bir yararlı çizgisi getirdiğine inanıyorsanız, bizim de eskiden yazarlarımız vardır. Övgülerle baş köşelere oturtulan ozanlarımız gerçek yerlerini göstermek zamanı gelmiştir. Bu gün Abdülhak Hâmit, Ahmet Haşim, Yahya Kemal, Edebiyat Tarihlerinin eksik tanıtılmalarını sınırlı içinde bilinmektedir. Monografileri, ya da şiir değerleri geniş açıklamalarla yazılmamıştır. Orhan Veli'yi içinde bulunduğu sosyal koşullarla inceleyen, şiirlerinin yanıbaşındaki yaşamını ayrıntıları ile tahilli eden hacimli bir kitap, ya da etüt bulamazsınız. 1940 - 1960 ağır baskı döneminde ilgi ile karşılanan beş şiir kitabı yayımlanmış Rifat Ilgaz, bunun için öfkeli bir konuşma ile o dönemin yazarlarını, sanatçıları suçluyor? Unuturmak, ya da yadsımak yerine, o dönemin eleştirmesine girmelidir. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın, son şiirleri ile sanatının grafiğini nasıl yüklediğini incelemek, bu noktaya nereden geldiğini yo-

rumlamak, şiirimizin 1960 dan sonra geçirdiği bütün bunalımlara rağmen gayet ilginç olur. Antolojiler, seçkin bir beğeni de getirirse, bu değerlendirmeyi yapamıyoruz.

Şimdi söyle bir soru koyuyorum ortaya: Şiirimizde yeni ozanlar var mı? Yeni ozanlar geliyor mu? Söyle çarpıcı şiirlerle gelen, yoğun bir şiir bileşimi kuran ozanlar buluyor musunuz dergilerde? İsim yapmış ozanlarımız arasında yenileşen, şiirini yeni baştan inşa edenler var. Ama yeni ozanlardan, bir yarıp bir sönen umut ışığının dışında bir kıvıltı göremiyoruz daha. Önemli sosyal bunalımlardan geçiyor toplumumuz. Ulusal Kurtuluş Savaşlarının şavkları vuruyor yüzümüze. Önemli bir tarih yaşıyoruz çünkü. «Özgürlükleri Koparıp Alma» çağımızın adı. Beraberinde yeni ozanlarımızı da getirecektir. Bu çağın yeni değer yargıları getirdiğini, ergeç edebiyatımızı da, yeni baştan inceleyip, yeniden kıymetlendirmek zorunluğunda olduğumuzu anlamalıyız.

SOL

yayımları

ÜCRET FİYAT VE KAR

— Eklî İkinci Baskı —

KARL MARX

İngilizce aslından çevrilen ve Fransızca çevirisiyle karşılaştırılan Ücret, Fiyat ve Kar'ın yeniden gözden geçirilerek yayınlanan ikinci baskısına

F. ENGELS'in

bu kitabın ana konusu ile ilgili iki makalesi eklenmiştir. İplik dikilmiştir. 4 İhradır.

SOL YAYINLARI
Sanayi Caddesi, Demir İş Hani,
52
ANKARA
YÖN — 161

YENİ DERGİ

Yöneten: Memet Fuat

HAZİRAN 1966 : YENİ ALMAN EDEBİYATI

Ayrıca: Franz Kafka'nın, Hans Bender'in hikâyeleri; Bertrand Russell'in «Özgürlük mü, Ölüm mü?» başlıklı yazısı; I. A. Richards'ın Eliot'un şiiri üzerine düşünceleri; Demir Özlü'nün, Sabahattin Ali tartışmasında Tahir Alangu'ya cevabı; Jean Jaures'in «Sanat ve Sosyalizm», İlya Ehrenburg'un «Mayakovski» başlıklı yazıları. Ve Melih Cevdet Anday'ın 4, İlhan Berk'in 2 yeni şiiri.

Sayı 2,5, yıllık abonesi 32 lira.

DE YAYINEVİ, VİLÂYET HAN, KAT 2, CAĞALOĞLU
YÖN — 160

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

BASIN İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN

HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük :

Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01

Telegraf adresi : BASINKURUMU

Gelecek Sayıda
1938 HARP OKULU
OLAYI VE NAZIM
HİKMET
Yazan:
A. KADİR

BASIN — 13760

